

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**EDU KUI VÄÄRTUSE KONSTRUEERIMINE EESTI
NOORTEMEEDIAS**
Bakalaureusetöö

Tuuli Härson
Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm MA

Tartu
2005

Sissejuhatus	3
Peatükk 1	5
1. Teoreetilised lähtekohad.....	5
2. Empiirilised lähtekohad: väärtusuurimused Eestis	8
Peatükk 2. Uurimisküsimused ja metoodika	13
Hüpoteesid.....	13
Uuringu ainek ja terminoloogiast	14
Metoodika.....	16
Kvantitatiivsest meetodist	16
Kvalitatiivsest meetodist	19
Peatükk 3. Analüüsi tulemused	20
Eeskujud.....	20
Väärtustest.....	22
Edu olemusest ja eeldustest.....	26
Järeldused	33
Kokkuvõte	35
Summary	37
Kasutatud kirjandus.....	38
Lisa 1	40
Kodeerimisjuhend	40
Analüüsitud artiklid.....	44
Meediaeeskujud.....	45
Väärtustüüpide pingerida	46
Üksikväärtuste pingerida.....	47

Sissejuhatus

2004. aastal korraldas Eesti Noorteühenduste Liit esseekonkursi Olla või omada?, milles osales 349 võistlustööd 91st koolist. Konkurssi kokkuvõttvas esseekogumikus Olla või omada? Väärtuskonverentsi kogumik esitasid nii projekti korraldajad kui hindamiskomisjoni liikmed oma seisukohad noorte väärtussüsteemide kohta. Komisjoni esimees prof Margit Sutrop kirjutab järgmist: „Minu jaoks oligi kõige hämmastavam see tohutu edu-kultus, mis läbis pea kõiki eseesid. ... Teie suurimaks hirmuks on see, et Te ei pääse ülikooli, ei leia tasuvat tööd või sobivat inimest, kellega rajada turvaline kodu. Kõige rohkem kardate iseenda saamatust, tahtejõuetust või otsustusvõime puudumist. Et Te ei oska või ei suuda. Hirm mitte jõuda edukate hulka on Teie suurim mure.” (Sutrop 2004)

Kust sellised arusaamad pärinevad? Konverentsi korraldajal Teibi Tormil on üks võimalikest vastustest olemas: „See, mida väärtustatakse, on seltskonniti väga erinev. Ei ole tegelikult ühtset arusaama, kuidas peaks elama, igati saab ise valida oma tee. AGA... inimesed suhtlevad palju meediaga, eriti noored, viimane edastab väga ühekülgselt nägemust sellest, kuidas peaks elama. See sõnum on suunatud rahale ning tundub, et ainult läbi majandusliku rikkuse on võimalik õnnelikuks saada. Eks me kõik ole sellest mõjutatud.” (Sutrop 2004)

Oma uurimuses otsin vastust sellele, kas Eesti noortemeedia edastab mingit kindlat edukontseptsiooni. Kas on alust väita, et meedia orienteerib noored edule, ning seda ideaali järgides valivad nad „karjääri, kodulaenu ja pikad tööpäevad, kõrged eesmärgid ning üldise heakskiidu” vastandudes nii seltskonnale, „kes on huvitatud säästvast arengust, tajub ennast looduskeskkonna osana, püüab saavutada tasakaalu enda soovide ja looduskeskkonna vahel ning vähem tarbida, elades rahulikku elu ilma meeletu eesmärkide saavutamise tempota.” (Sutrop 2004).

Edu ja edukus on seotud inimeste väärtushinnangutega. Väga üldiselt öeldes on väärtus midagi, mida õigeks või oluliseks peetakse. Hofstede järgi kalduvus eelistada teatud seisundeid või asjaolusid teistele. (Realo 2005). Edu tähendab soovitu saavutamist. Soovid ja eesmärgid on erinevate inimeste puhul erinevad – kellele on edu näitajaks rikkus, kellele palju sõpru, kellele rahuldust pakkuv töö. Kaht mõistet ühendades jõuan järeldusele, et edu defineerimine indiviidi jaoks sõltub selle indiviidi väärtustest. Seostest lähtudes analüüsin noortemeedias ilmunud tekste, keskendudes kõigepealt esitatud väärtustele ning neile vastavalt edule, selle saavutamise moodustele ja eeldustele. Kuna väärtuste süsteem on igal inimesel personaalne, on ka edu mõiste isikuti väga erinev. Tekstide põhjal võin teha üldistusi

meediareaalsuse kohta. Uurin, milline on selles reaalsuses kehtiv väärtustehierarhias, kus paikneb edukus ning mida edu selles kontekstis tähendab.

Uuringu eesmärk ei ole selgitada, kuivõrd meedias esitatud kontseptsioon vastab reaalsusele või üksikisiku väärtussüsteemile. Samuti ei spekuleeri ma meedia mõjude üle sotsialiseeriva agendina ega selle üle, kuidas ja kas meedia võiks väärtushinnanguid mõjutada. Tulemused ja analüüs kehtivad vaid meediatekstide kohta ning kuigi samasuguseid tendentse võib esineda ka reaalsuses, pole nende omavaheline võrdlus käesoleva uuringu osa.

Peatükk 1

1. Teoreetilised lähtekohad

Uurijad on tänapäeval üldiselt nõus järgmise kontseptuaalse definitsiooniga: väärtused on veendumused või mõtted, mis on seotud soovitatavate tagajärgede või käitumisviisidega ning on konkreetsetes situatsioonides püsivad, suunavad käitumise, inimeste ja sündmuste valikut või hinnangut ja on järjestatud oma suhtelise tähtsuse järgi (Niit 2002).

Väärtusuuringute valdkonnas on paljutsiteeritud teoreetikuks Shalom Schwartz, väärtussüsteemide muutusi ja nende seoseid ühiskondliku süsteemiga on palju uurinud Ronald Inglehart. Järgnevalt annan lühikese ülevaate kõigi mõlema põhiseisukohtadest, kuna paljud Eesti sotsiaalteadlased kasutavad just Schwartzi ja Ingleharti käsitlusi koos või paralleelselt selleks, et selgitada, millised on ühiskonnas, kultuuris või grupis käibivad väärtushinnangud. Muidugi on väärtusuurijaid ja teoreetikuid oluliselt rohkem, kuid kuna empiirilisteks lähtekohtadeks olevates uuringutes ning ka oma analüüsil lähtun nende autorite käsitlustest, tutvustan lähemalt just neid.

Schwartz defineerib väärtusi kui erineva tähtsusega soovitavaid situatsiooniüleseid eesmärke, mis on inimese elus või mingi sotsiaalse koosluse jaoks juhtivaks printsiibiks. Ta töötas välja detailse lähenemise väärtuste struktureerimiseks, mis rühmitab erinevates kultuurides küllaltki sarnased üksikväärtused, nii et tekivad kindlad väärtuseelistuste tüübid. Schwartzi teooria teeb väärtuslikuks asjaolu, et see on terviklik ning moodustab ühe dünaamilise struktuuri, mitte ei keskendu üksikväärtuste kirjeldamisele ja võrdlemisele (Niit 2002).

Väärtustüüpideks on: enesemääratlemine, stimulatsioon, hedonism, saavutus, võim, turvalisus, konformsus, traditsioon, hingelikus, heasoovlikkus, kõikehaaravus. Need 11 väärtustüüpi jagunevad kahe dimensiooni vahel: alalhoidlikkus ja avatus muutustele ning eneseületamine ja eneseupitamine. Traditsioon, konformsus ja turvalisus moodustavad alalhoidlikkuse ning enesemääratlemine, stimulatsioon ja hedonism avatuse pooluse; eneseületamise poolel on kõikehaaravus ja heasoovlikkus ning eneseupitamise poolel võim ja saavutus (Niit 2002). Nendesse kuuluvad erinevad üksikväärtused moodustuvad koondudes struktuurse süsteemi, millel põhineb käesoleva uuringu üks osi – kodeerimisjuhend (vt Lisa 1), kus väärtustüübid on koos neile vastavate üksikväärtustega välja toodud. Praeguse uuringu aspektist on kõige olulisem saavutuslikkuse väärtustüüp ning selle koht väärtuste

üldstruktuuris. Tüübile vastavateks üksikväärtusteks auahnus, edukus, võimekus, mõjukus, intelligentsus, keskseks eesmärgiks isikliku edu saavutamine ning kompetentsuse näitamine vastavalt sotsiaalsetele standarditele.

Inglehart peab väärtusi inimeste reaktsioonideks keskkonna muutustele (Kalmus, Vihalemm 2004). Tema lähenemise tuumaks on seisukoht, et ühiskonnas toimuvad majanduslikud, kultuurilised ja poliitilised muutused kajastuvad ka inimeste väärtussüsteemides. Need muutused toimuvad teatud mustrite alusel ning on seetõttu osalt ette ennustatavad. Industrialiseerimisega kaasnev ühiskondlik eesmärk on kiire ja maksimaalne majanduslik areng ning saavutus saab ka individuaalsel tasandil peaesmärgiks. Nii taanduvad traditsioonilised väärtused modernistlike ees (Inglehart 1997). Kui ühiskond on saavutanud piisavalt hea majandusliku seisundi, langeb modernistlike väärtuste osakaal ning asendub selliste väärtustega nagu sõbrad, huvitav elu, puhas keskkond. (Kalmus, Vihalemm 2004). Majandusliku heaolu maksimeerimise eesmärk asendub elukvaliteedi maksimaalse tõstmisega.

Ingleharti käsitluses on post-moderniseerumise võtmeks just noored. Tehnoloogiline ja majanduslik areng, rahu ja stabiilsuse säilimine, haridustaseme pidev tõus ja massimeedia mõju suurenemine loovad nooremale põlvkonnale teistsuguse sotsialiseerimiskeskkonna. Majandusliku heaoluga seotud probleemid asenduvad selle „vaikse revolutsiooni” käigus eneserealisatsiooniga seotud küsimustega (Lauristin 1997). Edukus väärtus taandub ning edu võiks tähendada elu, kus valitsevad soojad peresuhted, tegutsetakse säästes ennast, loodust ja kaasinimesi ning realiseeritakse end tegevusalal, mille majanduslik potentsiaal pole oluline.

Ingleharti ja teiste väärtuskäsitluste rakendamisel Eesti kontekstis tuleks silmas pidada ka Eestis toimunud majanduspoliitilist ja kultuurilist muutust. Transitsiooniühiskondades toimuvad protsessid kiiremini ning nende lühiajalised mõjud on suuremad. Transformatsiooniprotsesside uurija Sztompka järgi kujuneb kiirelt muutuv ühiskonnas välja olukord, kus samaaegselt eksisteerivad vana ja uue süsteemi kultuurid. (Vihalemm 2003) Kihiti esinevad mitu erinevat modernismitüüpi. Paralleelselt võib väärtustada varamodernsusele omast enesele suunatust, keskmodernsusele omast hedonismi ja hilismodernsusele iseloomulikku keskkonnasõbralikkust. Lisaks sellele on endistele idabloki riikidele omane ka traditsiooniliste väärtuste nagu tolerantsus ja usaldamine vähene esindatus. Nende asemel seatakse esikohale majanduslikud ja füüsilise turvalisuse küsimused (Vihalemm 2003).

Siirdeperioodil väärtushinnangute muutust mõjutavateks faktoriteks on sotsialismi ajal kehtinud piirangute, aga ka tugipunktide kadumine. Edukuse väärtustamise aspektist on eriti oluline konkurentsireeglite rakendumine pea igas eluvaldkonnas. Siirdeperioodil oli nende reeglitega hakkama saamise tunnuseks tarbimine (Lauristin 1997). Edu ja läänelikkuse mõõduks sai ostujõud ning kaotajad ja võitjad jagunesid suuresti tarbimisharjumuste alusel. „Kaotajate” ametialane profiil oli kogu postkommunistlikus regioonis suhtelisel sarnane – enamasti olid nendeks lihttöölised, põllumajandusvaldkonnas töötavad inimesed, pensionärid. Tõenäoliselt sai just siit alguse müüt n.ö „kutseedukuse” võimalikkusest. Viimane tähendab arusaama, mille kohaselt on edu eelduseks teatud ametikoht (nt jurist või äriees), samas kui mõni töövaldkond välistab selle täielikult (nt lihttöeline rasketööstuses) (Salupere 2004). Selline arusaam jätab tähelepanuta edu mõiste subjektiivsuse ning lähtub vaid ameti materiaalsest potentsiaalst. Töölane edu tähendab kõrgemat palka.

Ingleharti järgi eelneb riigi majanduslikule kasvule noorte sotsialiseerimine materialistlike väärtustega seotud saavutustele orienteeritud keskkonnas. Eestis toimus siirdeperioodil kiire majanduslik kasv ning kogu ühiskond oli arengule suunatud. Transitsiooniühiskondadele on omane suurem tööle ja saavutuslikkusele orienteeritus ning võib eeldada, et Eestiski hinnati töölaseid saavutusi hinnati sel perioodil kõrgemalt. Seda, et tendents jätkub, kinnitavad ka Gerhardsi uurimistulemused (Gerhards 2005), mille järgi peetakse kõigis postkommunistlikes kultuurides tööd puhkusest olulisemaks. Seejuures eestlased bulgaarlaste järel kõige enam. Saavutuslikkusele orienteeritud keskkonnas võib õnnestumisest või püüdlemisest kujuneda väärtus omaette – edukad on need, kes pidevalt midagi saavutada üritavad.

Edu täpsem defineerimine on problemaatiline. Esiteks, nagu juba öeldud, on see väga subjektiivne ning teiseks ka suhteliselt abstraktne mõiste. Seda võib käsitleda jagamatuna: inimene kas on edukas või ei ole, samas esineb situatsioone, kus töölane edukus on saavutatud, kuid lähisuhetes on olulisi ebaõnnestumisi. Ühest küljest võiks eeldada, et järelkult on töö isiklikus väärtushierarhias kõrgemal kui perekond ning valikud on tehtud lähtuvalt sellest eelistusest. Teisest küljest on võimalik, et inimene peab materiaalselt kindlustatust vahendiks hea ja harmoonilise pereelu saavutamiseks ning olenemata tööalasest saavutusest loeb end ebaõnnestujate hulka.

Edukuse defineerimine, nagu ka muu maailma mõtestamine, on seotud sellega, millisena tajutakse ühiskonnas üldiselt kehtivaid arusaamu. Üheks sellise teadmise allikaks on massimeedia. Nimelt aitab meedia identiteete kujundada, pakkudes ühtset väärtuste, ideede ja informatsiooni kogumit (McQuail 2000). Massimeedia olulisus sotsialiseeriva agendina või

inimeste arvamuste ja käitumiste mõjutajana on aastaid olnud sotsiaalteadlaste uurimise all, sestap on ka päris mitmeid erinevaid käsitlusi ja arusaamu. Kokkuvõtlikult öeldes on meedia kui sotsialiseeriva agendi funktsioon legitimeerida ja tugevdada olemasolevaid ideid ja väärtusi nende taasesitamise kaudu. Kindlasti ei ole isiklike väärtushinnangute ja edukontseptsiooni kujunemine ainult või otseselt massimeedias levivate sõnumitega seotud. Nende areng toimub interaktsioonis kõigi sotsialiseerivate agentidega, millest noorte puhul on olulisemad perekond, kool ja suhtlusringkond. Samuti pole mediareaalsus ühiskonna või selle osa väärtuste ja arusaamade täpne peegeldus. Siiski peaks meedias konstrueeritud reaalsuses eksisteerima sarnased hoiakud, väärtused ja arusaamad, mis esinevad sihtauditooriumis ning ühiskonnas valdavad tendentsid kajastuma ka meedias.

2. Empiirilised lähtekohad: väärtusuuringud Eestis

Empiiriliste aluste valikul lähtusin põhiliselt kahest seisukohast. Esiteks sellest, et edukuse mõtestamine on seotud väärtushinnangutega ning uurides edu ja saavutuslikkuse väärtustamist tuleks määrata nende koht üldises hinnangutehierarhias. Teiseks, et meediatekstide sisu ja auditooriumi tõekspidamised on omavahel vastastikusel seoses ning meedia kaldub pigem sihtgrupi valdavaid arusaamu toetama. See ei tähenda, et ajakirjanduslikud tekstid ühiskonda peegeldaks – kindlasti võimendatakse seal teatud aspekte, teisi vähendatakse või vaikitakse neist täielikult. Neil valikuil on omad põhjused, mis on seotud ka tendentsidega ühiskonnas või auditooriumis. Ainult ajakirjanduse ja auditooriumi pidevat omavahelist interaktsiooni eeldades on põhjendatud varasemate väärtusuuringute kasutamine tänase mediareaalsuse kohta hüpoteeside püstitamisel.

Lähiminevikus tehtud uuringud eestlaste ja siinse venekeelse elanikkonna väärtussüsteemide kohta, keskenduvad paljuski siirdeperioodil neis toimunud muutustele. Euroopa lähiajaloo sündmused: Nõukogude Liidu lagunemine, endiste idabloki riikide demokraatiseerumine ja sellega kaasnev majandusliku ja sotsiaalse olukorra äkiline muutus on sotsiaalteadlastele andnud hea võimaluse jälgida Ingleharti jt käsitluste praktilist kulgu. Olukord 20. sajandi lõpus oli unikaalne seetõttu, et korruga tekkis palju väikeriike, millest igaüks valis oma arengutee, nii tekkis ka palju võrdlusmaterjali, mis omakorda hoogustas teadustööd. Eesti otsus kiirete reformide kasuks oli majandusliku arengu aspektist õnnestunud valik, kuid selle hinnaks oli tugev sotsiaalne kihistumine. Viimane tõi siinses kontekstis kaasa ulatuslikud uuringud põlvkondadevahelistes erinevustes ning „võitjate” ja „kaotajate”

võrdlemise. Sageli on alaealised uuringute valimist välja jäänud ning osalejate noorem eagrupp on 18 aastane või vanem, kuid nende tulemustest selguvaid üldtendentse võib kohaldada ka noorematele.

Eestlaste väärtushinnangutes toimunud muutuste kohta perioodil 1985-2003 annab ülevaate Eda Heinla eluväärtuste uuring, mis põhineb neljal eri aastal (1985, '93, '98 ja '03). läbi viidud küsitlustel. Kuigi uuringu tulemusi analüüsitakse soo, hariduse ja elukoha lõikes, on välja toodud ka mõned üldised tendentsid. Kogu perioodi vältel väärtustavad Eesti inimesed kõrgelt lapsi, perekonda, tervist ja armastust. Tagaplaanile on nihkunud ühiskondlik tegevus ja omalooming, pidevalt on tõusnud majandusliku heaolu, sõprade, enesetäiendamise ja füüsilise vormisoleku tähtsus. Perioodi jooksul on kõige kõikumama hinnanguga keskkonnaga seotud väärtustüüpi kuuluvad üksikväärtused. Puhas loodus oli 1993. aastal pere ja laste kõrval üks olulisemaid väärtusi, kuid nüüdseks on see taandunud (Heinla 2004). Noorte väärtushinnanguid kirjeldades toob autor välja elukohast tingitud eripärad. Nimelt on kultuurihuvide, vaheldusrikka elu, füüsilise vormisoleku ja ka kutsetöö osatähtsus oluliselt seotud nende elukoha (asumi). suurusega. Neid väärtusi hindavad kõrgemalt noored tallinlased, madalamalt väiksemate linnade elanikud ning veelgi madalamalt maapiirkondade noored (Heinla 2004).

1991-97 aastal viidi Balticomi uurimisprogrammi raames Eestis ja Rootsis läbi põhjalik sotsioloogiline uuring, mille tulemustel ja saadud statistiliste andmete võrdlemisel põhineb üks ulatuslikumaid Eesti postkommunistlikku üleminekuperioodi käsitlevaid analüüse. Selle kokkuvõtte ilmus 1997. aastal raamatuna *Return to the Western World: cultural and political perspectives on the Estonian post-Communist transition*, milles autorid käsitlevad taasiseseisvumisele järgnenud poliitiliste ja majanduslike muutuste kõrval ka inimeste ootuste ja väärtuste ümberkujunemist. Peatükis *Changing Discourses on Values in Estonia* annab Triin Vihalemm ülevaate eestlaste ja Eesti venelaste seas läbi viidud teemakohaste süvaintervjuude kontentanalüüsi tulemustest. Analüüs selgitab, kuidas inimesed kindlatest väärtustest räägivad ja milliste nähtuste või sündmustega neid seostatakse, andes samas ka ülevaate sellest, kui tähtsaks neid peetakse.

Selgub, et Schwartzi järgi kõikehaaravuse tüüpi kuuluvad väärtused taanduvad eestlaste jaoks algkujule, mis pole isikliku kogemuse või igapäevaeluga eriti seotud. Langus nende väärtuste olulisuses toimub samaaegselt individualistlike väärtuste tähtsuse suurenemisega.

Vihalemm kirjeldab kolme spetsiifilist individualistlike väärtuste diskursust, mis kinnitavad nii hedonismi, saavutuse kui traditsiooni tüüpide esinemist.

- 1) Postmodernistlik-hedonistlik diskursus, milles eneseteostus on seotud meeldiva ja huvitava eluga ning mille semantiliseks algtüübiks on võimalus vabaneda igapäevrutiinist, olla aktiivne ning omada häid lähisuhteid.
- 2) Saavutustega seotud diskursus, milles eneseteostus, eneseaustus ja sotsiaalne tunnustus (mõnikord ka võim) on seotud tööalaste saavutustega.
- 3) Turvalisuse diskursus, milles eneseteostus ja eneseaustus on tugevasti seotud. Iseloomulikuks mudeliks on siin igapäevatööga hästi hakkama saamine ning oma koha tundmine elus. Schwartzi käsitluses kuulub viimane konformsuse väärtustüüpi (Vihalemm 1997)

Esimesel juhul võiks edukas olemisega kaasneda reisimine, lõõgastumine, millegi loomine, teisel juhul kindlasti tööalane karjäär, vastutusrikas ametikoht, viimasel juhul kindel töö ja stabiilsed inimsuhted.

Värskema ülevaate Eesti siirdekulutuuri väärtustest annab ankeedi Mina. Maailm. Meedia väärtusküsimusi puudutava osa kokkuvõte. Selle kohaselt on tendents väärtuste individualiseerimisele just nooremates põlvkondades: mitmeid individualistlikke väärtusi nagu eneseteostust, huvitavat elu, võimu omamist, jõukust, mugavat elu hindavad kõige kõrgemalt nooremad vastajad. Seevastu mitmed universalistlikud või kollektivistlikud väärtused (tervis, rahu maailmas, puhas keskkond, riigi julgeolek, ausus, sisemine harmoonia, tarkus, õiglus, kaunis maailm, võrdsus, lunastus). on noorimate respondentide poolt madalaimalt hinnatud. Nii väärtustavad nooremad kõrgemalt materiaalselt kindlustatust ja heaolu, seejuures paigutuvad jõukus ja mugav elu samasse väärtusrühma meeldiva ja huvitava eluga. Lisaks sellele paistab eagrupp silma väga kõrge konsumerismi poolest. (Kalmus, Vihalemm 2004). Selles kontekstis võiks edu tähendada mugavat ja vaheldusrikast elu, milleks vahendid annab materiaalne kindlustatus. Viimane omakorda tuleks tööst, mis sisaldab väljakutseid ja annab võimaluse ennast kehtestada.

Noorema põlvkonna väärtushinnanguid 20. sajandi lõpus analüüsib Kaisa-Kitri Niit, kes võrdleb 1992. ja 1999. aastal küsitletud tudengite arvamusi. Kokkuvõtlikult hindasid Eesti tudengid 20. sajandi lõpul kõige enam turvalisuse, heasoovlikkuse ja hingelisusega seotud üksikväärtusi, näiteks tervis, tõeline sõprus, armastus, elumõte. Varasemast enam väärtustati sotsiaalset võimu, otsustamisõigust ja sotsiaalset tunnustust. Väärtustegruppide hierarhias oli

võimu järel teisel kohal saavutusega seotud üksikväärtused – võimekus, edukus, auahnus. Kolmandale kohale oli 1999. aastaks tõusnud hedonismiväärtused, jätkuvalt kõrge oli hinnang stimulatsioonitüüpi kuuluvatele mitmekesisele ja põnevale elule ning uljusele. Langenud oli keskkonna kaitsmise ja hoidmise väärtustamine, samuti näitasid langustendentsi traditsioonilised väärtused nagu vagadus ja leppimine.

20. sajandi lõpu tudengid ei pidanud oluliseks materialistlikke väärtusi (nt majanduslik heaolu, füüsiline turvalisus), vaid hindasid kõrgemalt vabadust, sõltumatust, naudinguid ja privaatsust (Niit 2002).

2004. aastal tehtud 1992. aasta kordusuuringu „Rajad ja teed” tulemustest selgub, et viimase 12 aasta jooksul pole üldise jõukuse kasvuga kaasnenud väärtuste lähenemist turumajanduslikele ja demokraatlikele naaberühiskondadele (Rämmer 2005). Inimestevahelise usalduse, eneseväljenduse ja sallivuse asemel peetakse jätkuvalt olulisemaks materiaalseid väärtusi. Töö puhul väärtustatakse jätkuvalt kõrgemalt palka, mitte näiteks töö reaalseid tulemusi või selle eneseväljenduslikke aspekte. Rahaliste võimaluste parandamise eest ohverdatakse sageli isiklik elu.

Rämmer toob välja, et praegu on valdavad neljakümnendale eluaastale lähenevate inimeste väärtushinnangud, mis on kujunenud välja nõukogudeaegses defitsiidimaailmas. Esimesi märke eestlaste väärtuste lähenemisest arenenud lääneriikide elanike omadele võibki oodata nooremates põlvkondades, sest rõhuasetused muutuvad just põlvkondade vahetudes (Rämmer 2005)

Meediatekstide põhjal on eduteemat analüüsinud Tuuli Toomere. Tema 2001. aasta uurimus, mis võtab allikaks võimalikult erinäolise lugejaskonnaga trükiväljaannetes ilmunud tekstid, kinnitab edu mõiste subjektiivsust ning selle seotust inimeste väärtushinnangutega. Ta ei laienda on tulemusi kogu väljaande lugejaskonnale, kuid võib eeldada, et väljaannete tüüplugejad (iseasi, kuivõrd need tüüplugejad reaalsuses eksisteerivad) defineerivad edu läbi vastavate väärtuste ja seisundite. Nii peeti Äripäevas eduks töiste ja ühiskondlike väljakutsete vastu võtmist, Maalehes halvenenud tingimustes hakkama saamist, Annes omapärast tööd ja töö ning perekonna ühendamist. Kroonikas seati sihte vähem ja väljendati rahulolu hetkeolukorraga. Haridus ning enesetäiendamine on kõikides väljaannetes üheks teguriks seatud sihtide saavutamise (Toomere 2002).

Huvitava ülevaate Eesti noorte väärtushinnangutest ja soovitud seisunditest annab ka sissejuhatuses nimetatud esseekonkursi „Olla või omada” võistlustööde analüüs. Rauno Salupere toob 16-17 aastaste osalejate mõtteavaldustes välja järgmised tendentsid.

Noorte tulevikuplaanid on kindlad ning need tuleb seada juba põhikooli lõpus. Süsteemi põhimõttelist muutust ei kardeta, vaid eeldatakse *status quo* säilimist riiklikul tasandil. Kindel plaan tagab eesmärgi saavutamise, milleks on edukas olemine. Kuigi noored edu erinevaid tunnuseid ei kirjelda, on selge, et ainult rahast selleks ei piisa ning vajalik on ka töö ja pereelu õnnestunud ühendamine.

Vastanduvad edukad ja ebaedukad, otsustajad ja tavainimesed jne. Ei eksisteeri kollektiivset edu, vaid igaüks peab end konkurentsitingimustes individuaalselt tõestama.

Kindlasti tähtsustavad noored haridust, kuid seda nähakse eelkõige vahendina. Olenemata unistuste elukutsest, on kindlasti vaja minna ülikooli ja omandada mõni majanduslikult tasuv eriala, seda ka siis kui unistusteamet kõrgharidust ei eelda (Salupere 2004)

Esseekonkursi tulemuste üldistamisel kogu noorsoole peab kindlasti arvestama, et valim pole esinduslik ei hulga ega valikukriteeriumite poolest ning osalejaks on tõenäoliselt keskmisest püüdlikum õpilane, kuid kindlasti annab kirjutatu alust edasisteks uuringuteks.

Muutused eestlaste väärtussüsteemides toimuvad siirdeühiskonnale omasel moel. Suurema murrangu kehtivates väärtustes peaks tooma noorem põlvkond. Sestap peangi noorte väärtushinnangute uurimist väga oluliseks.

Kaheks innovatiivsemaks sotsialiseerivaks agendiks on suhtlusringkond ja massimeedia (Lauristin 1997). Seega peaksid just need kaks olema olulised kehtivate normide muutmisel. Siit ka vajadus uurida meedia sisu, et teha oletusi selle kohta, millises suunas need muutused võiksid toimida. Arvestades, et meedia pigem toetab auditooriumi väärtusi ning kehtiva korra säilimist, (McQuail 2000). võiks noortemeedia sisu põhjal teha järeldusi ka kogu vanuserühma kohta, kuid see pole käesoleva uurimuse eesmärgiks.

Noorteväljaannetele keskendumine on selle vanuserühma väärtushinnanguid uurides loogiline. Toomere kinnitas, et igal väljaandel on suhteliselt selgelt eristuva väärtusstruktuuriga lugejaskond ning eeldan sama ka noorteväljaannete puhul. Stiina, Versuse ja Markeril lugejad võiksid jagada mingit kindlat edumudelit. Milline see on?

Peatükk 2. Uurimisküsimused ja meetodika

Töö eesmärgiks on selgitada, mida tähendab „edu” noortemeedias ja milliste väärtustega seda seostada saab. Vastused leian uurides kõigepealt seda, milliseid eeskujusid tekstid sisaldavad, millised väärtused on esindatud ning mis on edu eeldusteks. Olles need vastused saanud, analüüsin edukust konkreetsetest tekstidest lähtudes, selgitan, kuidas edu ja eesmäärke mõistetakse, otsin vastuolusid ja seoseid kvalitatiivselt ja kvantitatiivselt saadud tulemuste vahel.

Uurimisülesanded:

Meediasisu analüüs edu ja väärtuste aspektist lähtuvalt

Uurimisküsimused:

1. Kes on noortemeedias esitatud eeskujud?
2. Milliseid väärtusi meediatekstides esineb?
3. Milliseid asjaolusid käsitletakse edu eeldustena?
4. Milline on meedias konstrueeritud edu mudel?

Hüpoteesid

Meediareaalsuse kohta hüpoteeside püstitamisel lähtusin eelpooltoodud empiirilisest materjalist ning uurimisküsimustest – hüpoteeside tõestamine on uurimisküsimustega piiratud materjaliga võimalik.

- 1) Ühiskonna tasandil tajutakse majanduspoliitilist olukorda suhteliselt stabiilsena. See oletus on postmoderniseerumisega seotud küsimuste alus, kuna ebastabiilsena tajutud olukorras on valdavad materiaalsed väärtused.
- 2) Paralleelselt esineb nii postmodernistlikke kui modernistlikke väärtusi.
- 3) Edukus on väärtusena oluline.
- 4) Edu mõiste on subjektiivne, sõltub rohkem kui ühest väärtusest ning edu kirjeldamisel on valdav postmodernistlik-hedonistlik diskursus.
- 5) Eksisteerivad teatud edu eeldused, millest üks olulisemaid on kõrgharidus.
- 6) Edule püüdlemine on noortemeedias kehtivaks normiks.

Uuringu ainek ja terminoloogias

Spetsiaalse noorteajakirjanduse osakaal Eesti meediasüsteemis on väike. 2005. aasta alguse seisuga ilmub kaks noorteajakirja. Nendeks on Stiina: teeviit tüdrukutele ja Marker, kuid viimase märtsinumber sisaldas teadet selle kohta, et alates 2003. aasta augustist ilmunud Markerit rohkem välja ei anta. Lähiminevikus on erinevad kirjastused ja autorid välja andnud mitmeid noortele suunatud ajakirju, millest enamus lõpetas tegevuse peale kolmandat numbrit. Näiteks ilmus sügisel 2001 Zäp: uus noorteajakiri, suvel 2002 Wow!: 100% Noortekas, 2003. aasta märtsis Saffer ja ajavahemikul juuli 1997- detsember 2000 X: tee tulevikku.

Stiina on selle valdkonna ajakirjade seas selge erand, kuna Stiili lisana anti esimene number välja juba 1996. aastal ning alates 1998. aastast, mil ajakiri ilmus eraldiseisvana, on selle populaarsus järjest kasvanud. Praegu igakuiselt välja antav Stiina on mõeldud 13-18 aastastele tüdrukutele ja igal numbril on enam kui 50 000 lugejat (<http://www.kirjastus.ee/40280>). Põhilised teemad on suhted vanemate ja eakaaslastega, mood, ilu, film, muusika, televisioon, kirjandus, reis, tervis. Igas numbris on pikem intervjuu mõne tuntud eesti inimesega ja huvitava elukutse tutvustus.

Stiina on omapära on, et 2003. aasta seisuga on 46% kogu lugejaskonnast vanuses 30-49 ja vaid 35% vanuses 15-19. (Vihalemm, P 2003). Tegelikult on näitajad pisut teised ja alla 19 aastasi lugejaid on protsentuaalselt rohkem, kuna kõik meediakasutusuurings osalenud olid 15 aastased või vanemad. Asjaolu on loogiliselt selgitatav nii, et vanemasse vanuserühma kuuluvad lugejad on noorema eagrupi lugejate emad-isad.

Marker oli algselt samuti kavandatud igakuise väljaandena, kuid majanduslike raskuste tõttu muutus ilmumisgraafik ebaregulaarseks. Ajakiri on mõeldud 10-16 aastastele, kuid valdav lugejaskond on 12 ja 13 aastane. Markeris põhibrüürid on trendi-, filmi- ja muusikauudised. Ilmuvad intervjuud Eesti staaridega ja portreelood välismaa staaridest, spordibrüügis tutvustatakse vähemtuntud ja ekstreemsemaid spordialasid. Juttu on ka tehnikast, autodest, arvutitest, tervisest (<http://www.ambassador.ee/?node=108&lang=et>)

Üleriigilise levikuga spetsiaalseid noortelehti Eestis ei ole. Erandiks pean kümme korda aastas Eesti Ekspressi lisalehena ilmuvat Versust. Kuigi tegelikult on tegemist koolilehega – kuue Mustamäe kooli ühisprojektiga, on see Eesti suurima tiraažiga noorteväljaanne, sest Ekspressi üht numbrit ilmub 45600 eksemplari. Versus käsitleb Stiina ja Markeriga sarnaseid teemasid, erinevuseks on suurem päevakajalisus, kuid valdkonnad on enamasti samad – kool, suhted, seks, muusika, kino jne.

Noorte all pean silmas 13-18 aastasi neidusid ja noormehi. Vanusepiirid on suhteliselt meelevaldsed, kuid kuna enamasti lasteajakirju (Spunk, Muumi, Mõmmukesed jne) hindavad oma sihtrühma kõrgemaks vanusepiiriks 13 aastat, siis võtsin just selle vanuse lastemeedia lõpuks ja noortemeedia alguseks. Ülemine vanusepiir on valitud lähtudes üldisest tõekspidamisest, et 18 eluaastast algab täiskasvanu iga.

Noortele suunatud trükimeedia tähendab eelnevalt lähtudes väljaandeid, mille peamiseks sihtrühmaks on vanusesse 13-18 jäävad lugejad. Uuringus keskendubki ainult neile väljaannetele, mis ise peavad end noortele suunatuks. Valimisse kuuluv trükimeedia (Stiina, Marker, Versus) edastab sõnumeid, mis on mõeldud eelkõige noortele, kuid võivad sobida ka lastele ja täiskasvanutele. Tuleb silmas pidada, et kindlasti arvestavad väljaandjad siiski ka vanemaalase auditooriumi arvamusega, kuna lõppkokkuvõttes on sageli lapsevanem see, kes ajakirja või ajalehe eest maksab. Nii tuleks noortemeedia sisu otsesesse ülekandmisesse sihtgrupile suhtuda mõningate reservatsioonidega. Samas annab näiteks Stiina suur lugejatehulk tunnistust sellest, et esitatud seisukohad sihtgrupi huvidega tõesti kattuvad.

Uuringu eesmärk on selgitada edu ja väärtuste kajastamist Eesti noortemeedias, seega jäävad tähelepanuta sama eagruppi käsitlevad tekstid ülejäänud meediasüsteemi väljaannetes. Kuigi ka muu meedia (nt Postimees) arvestab noored oma lugejaskonna hulka, lähtuvad ajakirjanikud ja toimetajad nii teemade valikul kui erinevate seisukohtade esitamisel eelkõige väljaande põhilise sihtrühma huvidega.

Noortele suunatud tekstilise materjali hulk elektroonilises meedias, on võrreldes paberväljaannetega kordades suurem. Esimese kuid noorteportaalide tohutu hulka, kaardistamata kasutajaskond, sisu killustatus ja sihtrühmade spetsiifilisus on põhjused, miks see valdkond minu uuringust välja jäi.

Erandina kavatsesin esialgselt analüüsi hõlmata ka Delfi Noorteka persoonirubriigid Keegi meist ja Tähed taevast, kuid lähemal vaatlusel selgus, et sealsed tekstid pärinevad enamjaolt Stiinast. Kuue kuu jooksul (september 2004-märts 2005) ilmunud persoonilugudest (kokku 9), oli Delfi toimetuse autorina märgitud vaid kahe puhul. Kuna Delfi traditsiooniks on Stiina sisu dubleerida ning oma materjali esitamine on pigem erand, jätsin ka Noorteka analüüsist välja.

Metoodika

Analüüsi meetodiks on nii kvantitatiivne kui kvalitatiivne tekstianalüüs. Arvestades edu mõiste suhtelisust võiks küsimustele kohe kvalitatiivselt läheneda ning liikuda konkreetsetelt näidetelt üldistuste suunas. Samas ei anna eelnevalt kogutud empiiriline materjal ammendavaid vastuseid selle kohta, milliseid tendentse noorte väärtushinnangutes viimasel ajal märgata võib ning milline võiks edu kajastamine nendest lähtudes olla. Võib küll eeldada, et seoses sotsiaal-poliitilise olukorra stabiliseerumisega Eestis on meie noorte väärtused liikumas postmodernsuse suunas, kuid konkreetsed kinnitused sellele puuduvad. Et mitte sattuda olukorda, kus analüüsi mõjutab ebareaalne ettekujutus noorte seas hetkel kehtivatest väärtustest ning nendes valitsevatest trendidest, vajan võimalikult objektiivset ülevaadet analüüsitava meedia sisust. Üheks võimaluseks sellist ülevaadet saada on kvantitatiivne kontentanalüüsi meetod, mille põhiolemuseks on mingite tunnuste esinemise loendamine. Deacon rõhutab kontentanalüüsi tõhusust meediatekstide uurimisel – tegemist on väga konkreetse vahendiga, mis annab ülevaatlilikud vastused esitatud küsimustele. Puudustena toob ta välja, et vastused saadakse tõesti ainult esitatud küsimustele ning seejuures lähevad kaduma paljud tekstis sisalduvad nüansid (Deacon 1999). Tulles tagasi edu mõiste suhtelisuse juurde on selge, et vaatluse all oleva probleemi käsitlemiseks ainult kvantitatiivsest meetodist ei piisa. Küll annab see uuringule suuna ning konkreetsemad piirid. Kirjutades kodeerimise käigus lahti eduga seotud probleemistiku, mis valitud kategooriatesse ei kuulu, tekib alus, mille põhjal jätkata edukuse ja väärtushinnangute seoste analüüsi kvalitatiivselt.

Kvantitatiivsest meetodist

Uuringu viin läbi Stiina, Marker ja Versuse kuue viimase numbril põhjal, määratledes viimase uuritava kuuna märtsi 2005. Kuna valimisse kuulusid erineva ilmumissagedusega väljaanded, on ajaperioodiks september 2004 kuni märts 2005.

Valim on koostatud põhimõttel, et lood peaksid pakkuma eeskujusid isikute, tegude või arvamuste näol, esitades hinnanguid või rõhutades erinevaid väärtusi. Arvesse läksid ka lood ka ebaedukatest tegelastest, mis andsid aimu sellest, milline käitumine või lõppseisund välistab edu saavutamise. Näiteks kuulus valimisse pikem lugu Viljandi noortevangla poistest. Artiklitüüpideks, milles nimetatud tunnused esinema peaksid on persoonilood, pikemad intervjuud, arvamuslood ning Stiina Vestlusringi rubriik, mis on oma põhimõttelt sarnane intervjuule. Kokku kuulus valimisse 51 artiklit. Enamasti on artiklitüübiks intervjuu, kuid nende kõrval on ka pikemaid portreelugusid, mis sisaldavad lisaks küsimustele ja vastustele

ka ajakirjaniku hinnanguid ja seisukohti. Kõik valitud artiklid sisaldavad ülevaadet küsitletu varasematest saavutustest, kirjeldust hetkeolukorrast ning selle saavutamist mõjutanud asjaoludest ja tulevikuplaanidest. Intervjuu ja portreelugu eristuvad selle poolest, et esimene sisaldab ainult küsimusi ja vastuseid ning ajakirjaniku kommentaare nendes pole. Persoonilugu sisaldab nii intervjuueeritava kui ajakirjaniku arvamusi ning kirjeldusi. Artikli peategelane võib jääda ka täielikult passiivseks.

Teiseks artiklitüübiks on Stiina Vestlusringi rubriigile omane problemlugu, kus osalised (tavaliselt kolm) arutlevad etteantud teemal. Rubriik annab uuringule ainek, kuna vestlusringis osalejad väljendavad selgelt oma seisukohti ning selgitavad probleeme, mis on noortele olulised. Rubriik on ülesehitatud intervjuu vormis – ajakirjanik küsib ning osalejad vastavad, seega on kahte eelnimetatud tekstitüüpi lihtne võrrelda. Ajakirjaniku kommentaare või arvamusi need tekstid ei sisalda.

Lisaks kuulusid valimisse ka arvamused artiklid, kus autorid kirjeldasid või arvustasid mõnd noori puudutavat nähtust või sündmust lähtudes oma tõekspidamistest. Põhjus nende lugude kasutamiseks on see, et Versuses pikemaid portreelugusid ei esinenud, kuid arvamused olid väärtushinnangud selgelt väljendatud. Kui Stiinas või Markeris oleks samalaadseid tekste sisaldunud, oleks needki valimisse kuulunud.

Kõik valimisse kuuluvad artiklid olid eestlastest (või Eestis elavatest muu rahvuse esindajatest) ja kirjutatud siinsete autorite poolt. Nii jäid valimist välja tõlgitud või komplekteeritud persoonilood (nt portreelugu Eminemist detsembrikuu Markeris).

Analüüsiühikuks on artikkel. Tunnuseid otsin küll fraasidest, kuid kokkuvõtte teen artikli kohta. See tähendab, et täidetud kodeerimislehe ühele veerule vastab üks artikkel. Kui selles on väärtustena nimetatud näiteks ausus ja tõeline sõprus, kuid viimane eri fraasides kahes eri kohas, kodeerin mõlemad samamoodi esinenuks, pööramata kordusele tähelepanu.

Kodeerimisjuhendi (Lisa 1) koostamise ja kategooriate valikul lähtusin uurimisküsimustest ning eelnevalt esitatud empiirilistest lähtekohtadest. Kõige pealt tutvusin tekstidega üldiselt, tehes märkmeid võimalike kategooriate kohta. Seejärel viisin läbi väikesemahulise proovikodeerimise, katsetades eelkõige Schwartzi väärtustüüpide nimekirja rakendamise võimalikkust valimi tekstide analüüsimisel. Samal ajal proovisin ka edu puudutavate kategooriate töökindlust. Alles seejärel koostasın lõpliku kodeerimisjuhendi.

Üldtunnuste valdkond on oluline töö hõlbustamiseks ning kokkuvõtete tegemiseks.

Esimene temaatiline valdkond vastab küsimusele kes on eeskujud, mida meedia noortele pakub. Siin määrasin mind huvitavad aspektid – sugu, vanus, tegevusala ning panin täpselt kirja, kuidas kodeerimine käib (nt juhul kui vanus pole märgitud). Hobi ja põhitegevusala suhete ja kõrvaltegevusala välja toomine on oluline hilisemas analüüsis. Välimuse ja isikuomaduste kategooriate määratlemise eesmärk on selgitada, kas mõnes eeskujutüübi puhul on väline ilu või mõned isikuomadused olulisemad kui teistel, näiteks poplauljate vms puhul.

Väärtuste valdkond on kodeerimisjuhendi kõige mahukam osa. Selle koostamisel lähtusin Kaisa-Kitri Niidu 2002. aasta uuringust, mis omakorda põhineb Schwartzi väärtustüüpidel. Kodeerimisele kuuluvad väärtused ei pea olema tegelase või loo autori poolt konkreetselt ja sõnaliselt väljendatud. Piisab sellest, kui kodeerija jaoks on selle väärtuse olemasolu aimatav. Siit ilmneb üks puudus objektiivsuse tingimuse täitmisel. Nimelt jääb sellisel puhul ruumi uurija subjektiivseks tõlgenduseks. Näiteks kui tegelane räägib sõprustundest, soojusest, mis on talle väga oluline, võib seda kodeerida kui tõelise sõpruse, kokkukuuluvustunde või mõlema üheaegset väärtustamist. Samas kui keskenduda ainult konkreetselt verbaalselt väljendatud väärtustele (nt tsitaatidele kujul „mina hindan inimestes kõige enam ausust“), leiab kodeeritavat väga vähe. Täpne kodeerimisjuhend (vt Lisa 1) peaks selle subjektiivsuse võimalikkuse miinimumini viima. Selles on pikemalt lahti seletatud, milliste väärtuste alla millised tunnused koonduma peaks.

Edu eelduste valdkonda kuuluvate kategooriate määratlemisel olin samuti probleemi ees, millisest põhimõttest kodeerimisel lähtuda. Kas need eeldused peaks välja tooma peategelane ise – tegelikult on ju tema tõenäoliselt ainus allikas, kes oskab enam-vähem adekvaatselt oma teed saavutuseni kirjeldada. Või lugeda edu eelduseks need omadused ja tegevused, mida rõhutab loo autor? Kuigi tema ise edu sünni juures ei olnud, suudab ta kõrvaltvaatajana olukorda laiemalt hinnata ning tuua välja asjaolusid, mis ehk tegelasele endalegi on märkamatuks jäänud. Või on kõik välja toodud asjaolud ja omadused olulised? Otsustasin, et edu eeldustena kodeerin nii autori kui tegelase poolt saavutusega seostatud asjaolud ning n.ö lahtised või vabad tunnused jätan kodeerimata. Näiteks võib tegelaseks olla pikajalgne blond jooksja. Sellisel juhul kodeerin välimuse alla mõlemad tunnused, kuid edu eeldusteks võiks neist äärmisel juhul lugeda vaid füüsilised eeldused, juhul kui kiirus tõesti pikkadest jalgadest sõltub.

Viimane kategooriate valdkond käsitleb edu olemust kvantitatiivse meetodi abil. Kategooriate määramine siin oli eriti problemaatiline kuna oletusi teha oli raske. Valikul lähtusin teadmisest, et see valdkond peaks andma tugipunktid analüüsi kvalitatiivse osa teostamiseks. Kasutasin üldisi edu definitsioone – parem olemine, kuulsus, tegevusalaline

õnnestumine, materiaalne kasu, olla ainuke omal alal või siis esimene, kes selle alal tegelenud. Kodeerisin rahulolu ja isikupärasuse säilitamise kategooriad, kuna need tundusid mulle isiklikult edu juures kõige olulisemad.

Juhul kui artiklis sisaldub edu problemaatikat käsitlev fraas või lõik või muu tekstiosa, mis näib hilisema analüüsi vääriline, kirjutan selle välja, et hiljem probleemi juurde tagasi tulla.

Kui autor või tegelane väljendab täielikku vastuseisu mõne väärtuse suhtes – peab selle hindamist vaele, siis kodeerin selle kategooria -1ga. Hilisemal statistilisel analüüsil toon miinused eraldi välja. Miinuspunkte ei saa plussiga taandada.

Ükski kategooria ei ole teisi automaatselt välistav (v.a sugu). Näiteks edu võib kirjeldada mitme tunnuse alusel. Analüüsiühik on artikkel, kategooriad selle sees ei ole hierarhias. Kuigi tegelane võib pidada üht edu eeldustest olulisemaks kui teist, ei kodeerita seda eelistatud asjaolu erinevalt.

Kokkuvõtted on tehtud MS Exceli programmis, andmed sisestasin käsitsi, samuti valemid, mille alusel arvandmeid töötlesin, seega ei saa välistada inimlikust ekslikkusest tekkinud vigu.

Kvalitatiivsest meetodist

Kvalitatiivse analüüsi jaoks valin tekstid, milles selgelt väljenduks edukuse väärtustamine, kuid selle edu olemus näiks vähemalt esmavaatlusel võimalikult üksteisest erinevat. Valikukriteeriumiks pole tekstide tugev eristumine koguvahimist. Neis kõigis peaks esinema kvantitatiivsel analüüsil selgunud tendentsid, kuid nad sisaldavad alternatiivseid lähenemisi edule. Tekstide analüüsi eesmärk on selgitada, kas ka erinevaid seisukohti edastavatest tekstidest on võimalik leida sarnasusi edu defineerimisel. Selleks käsitlen artikliteid üksikshaaval ning toon välja võimalikult palju edukuse aspekte, eeldusi, kaasnevaid asjaolusid ning otsin teksti väliseid konstruktsioone, mis viitaksid üldisele arusaamade kontekstile. Lõpuks võrdlen tekste ka omavahel, otsides ühisosa edu olemuses. Ühte teksti vaatlen kui tervikut ning ei erista autori ja tegelaste hinnanguid. Kui need seisukohad erinevad, toon välja mõlemad ning käsitlen neid kui võrdseid. Oma väiteid tõestan tekstinäidetega, millel minu esitatud seisukohad põhinevad.

Peatükk 3. Analüüsi tulemused

Kvantitatiivse sisuanalüüsi tulemused põhinevad 50-l analüüsitud tekstil. Üks artikkel osutus lähemal vaatlusel valimisse mittesobivaks, kuna puudus nii peategelane kui konkreetseid väärtusi väljendav sisu. Artiklitest ligi pooled ilmusid Versuses, 19 Stiinas ning 9 Markeris. Nagu eeldasin, oli tekstilist materjali mahu poolest kõige enam Stiinas, kuna Versuses ilmunud lood olid lühemad ja ajaleheformaadile omaselt oli pikki persoonilugusid vähem. 8 sealilmunud tekstidest kuulusid arvamusalugude žanri. Lisaks viimastele kuulus kogu valimisse veel 22 persoonilugu, 17 intervjuud ning 3 vestlusringi rubriiki kuuluvat teksti. Analüüsitud artiklitest annab ülevaate tabel 1 (Lisas 1)

Eeskujudest

Esimese bloki küsimused (A – tegelased) andsid ülevaate sellest, keda ajakirjanduses eeskujudena esitletakse ning tulemused vastavad esimesele uurimisküsimusele eeskujude kohta. Vastava statistika võtab kokku tabel 2 (Lisas 1).

Soo järgi jaotuvad peategelased suhteliselt võrdselt: 50st portreeritavast on 25 naised, 20 mehed ja 5 arvamusaloo puhul pole sugu eraldi välja toodud. Nagu oodata oligi, on Stiina väljaannetest sooliselt kõige enam kallutatud. Tegemist on tüdrukuteajakirjaga ning eeskujudekski on enamasti naissoo esindajad. Soolise võrdõiguslikkuse või emantsipeerumise aspekte ma selles kallutatuses ei näe. Esindatud naised on edukad n.ö pehmetel aladel, nad on lauljad, kunstnikud või õpetajad. Esinevad vaid mõned erandid, näiteks artikkel lumelaudur Dagmar Ilpist jaanuari Markeris ning Stiina artiklid spordiajakirjanik Anu Sääristsast ja turvatöötaja Marika Leidusest. Viimased kaks on aga kirjutatud laadis „blond ja habras naine sobiks pigem ilusalongi töötajaks” (Stiina nov 2004) ning on pigem stereotüüpe süvendavad.

Ükski edukatest ei ole vanem kui 32-aastane. Kõige noorem peategelane on kolmeteist aastat vana. Kõige rohkem on kajastatud 18-24 aastaste inimeste tegevust ja mõtteid. Seejuures on meestegelased keskmiselt 24 aastased, naised aga 19 aastat vanad. Tekstid kinnistavad seisukohta, mille järgi peaks edu saavutama kahekümnendates eluaastates. See ealine esindatus on kindlasti seotud ka valdkondadega, millel kajastatud isikud tegutsevad, kuna on ameteid, näiteks ajukirurgid, mille esindajad lihtsalt ei saa väga noored olla.

Valdavalt on tegemist muusikute ja lauljate või sportlastega. Näiteks Markeris käsitleti ainult nende alade esindajaid. Koos moodustavad kahe valdkonna inimesed peaaegu poole kogu valimi tekstides esindatutest. 22 lugu rääkis sportlasest või muusikust. Seega on meedias kajastatud edukus seotud eelkõige meelelahutusvaldkonnaga. Tendents on selgitatav mitmeti. Eeldades, et väljaanded lähtuvad loogikast „noortele noortest”, on meelelahutus see ala, kus

vanusegruppi sobivaid staare on rohkem. Lisaks sellele on popmuusika ja sport need alad, kus n.ö tipus ollaksegi enamasti noorelt. Esimese puhul mängib reaalistest oskustest ja kogemustest olulisemat rolli juhus või siis produtsendi professionaalsus, nii on noorelt edu saavutamine lihtsam ning seega tõenäolisem. Kirjutades noortest, on aastatepikkust kogemust nõudvate ametite esindatus pigem ebatõenäoline, ometi leiaks need kajastust, kui tänane lapsstaar unistaks näiteks dirigendiametist. Sellist konstruktsiooni ma käesoleva uuringu tekstides ei kohanud.

Reaalistest või n.ö tavalistest ametitest on esindatud õpetajad ja ajakirjanikud. Tegemist on kooliskäivatele noortele suunatud tekstidega ja õpetajatest või seda ametit pidanutest kirjutamine on loogiline, kuna lugejate jaoks on koolikeskkond ning selles toimuv väga oluline. Kuna õpetajate esindatuse meedias tingib auditoriumi eripära, ei saa automaatseid järeldusi pedagoogitöö väärtustamise kohta teha. Vaadates õpetajate portreerimise valdavalt positiivset viisi, võib siiski öelda, et meedias on see amet soosivalt esindatud. Edukas õpetaja on noor, nägus, hea huumorimeelega ning laenab võtteid pigem karismaatilistelt ja *laissez-faire* juhtidelt kui traditsiooniliselt ja autoritaarselt juhtimisstiililt.

Teine esindatud kutsetest on ajakirjandus, seda nii kõrval- kui põhitegevusena.

Enam kui pooled meedias esindatud edukatest peavad oma põhitegevusvaldkonda – ala mille tõttu neid esile tõstetakse – hobiks või meelelahutuseks. Pisut alla kolmandiku võtab seda kui tööd ning ülejäänud arvavad, et on oma tegevuses ühendanud nii töö kui hobi. Meelelahutus vastab hedonismi väärtustüübile ning eneseteostus harrastusvaldkonnas näitab, et ka saavutuslikkuse puhul on oluline, et see toimuks endale meeldival alal.

Peategelase välimust rõhutatakse üheksal eri juhul. Tõenäoliselt on välimuse kirjeldamine, õigemini kirjeldamata jätmine juhuslik, kuna puuduvad selged seosed nii soo, tegevusala, vanuse kui väljaande lõikes. Üks üllatav tendents siiski ilmnes – kõigi portreeritud õpetajate puhul kõneldi ka nende välimusest ning rõhutati nende nooruslikku ilu ja sportlikkust. Kuna vanema generatsiooni õpetajatest artikleid polnud, ei oska oletada, kas nendegi puhul välimus mingit rolli mängib, kuid noorte õpetajate puhul on see küll oluline. Meediakonstruktsioon edukast õpetajast sisaldab kindlasti ka head välimust.

Isikuomadusi kirjeldati 14 eri persooni puhul. Seejuures on valdavateks tunnusteks sõbralikkus ja aktiivsus, mis sageli esinevad koos ning neile lisandub ka lõbusus. Need kolm näivad olevat kõige positiivsemad omadused inimese kirjeldamiseks. Sõbralikkuse ja lõbususe rõhutamine kinnitab heade suhete ja suhtlusoskuse olulisust seda nii tutvusringkonnas kui ametialases tegevuses.

Sageli on loo peakangelasel veel mõni kõrvaltegevus, milleks tal aega jätkub. Kõige enam on selleks kõrvaltegevuseks ülikoolis õppimine. 12-l portreeteritul jääb aega ülikoolis käimiseks ning seitsmel põhi- või keskkoolis õppimiseks. See seab küsimärgi alla hariduse rolli edukuse kujunemise protsessis. Uurimuse empiirilistele lähtekohtadele toetudes eeldasin, et ülikooliharidust esitletakse ühena edu eeldusest, kuid selgus, et päris nii see pole. Edukatel on kõrgharidus küll olemas või omandamisel, kuid edu saavutamiseks see seotud pole. Pigem on tegemist aksessuaariga või staatuse märgiga nagu kiire ja kallis auto.

Teine kõrvaltegevuse vorm on palgatöö - tegevus, mis on sissetulekuallikaks. Sellest tavaliselt pikalt ei räägita, vaid mainitakse justkui möödaminnes ära. Mõnikord pole nt hobimuusiku argipäeva pikem käsitlemine artikli eesmärke ja laadi arvestades põhjendatud, teinekord võib peategelane põhitööst vaikida kaitsmaks oma eraelu. Samas võib sellisest järjepidevast palgatöö teema vältimisest järeldada, et see pole eriti prestiižne või on koguni midagi häbenemisväärselt. See omakorda viitab võimu väärtustüübi olulisusele.

Tulemusi meelevaldselt kokku pannes võib öelda, et meedia pakutud eeskujude Eesti noortele on alla kahekümne aastane sõbralik, lõbus ja aktiivne naine, kes on saavutanud edu harrastusmuusikuna ning kes hobi kõrvalt leiab aega ka meediaalase kõrghariduse omandamiseks.

Väärtustest

Ülevaate väärtustest annan kõigepealt kodeerimisjuhendis kirjeldatud väärtustüüpide ja seejärel üksikväärtuste lõikes, järgides nende kvantitatiivselt määratud esinemissagedust. Mõlemad on eraldi välja toodud ka kokkuvõtlike tabelitena lisas 1 (Tabelid 2 ja 3).

Toetudes eelnevalt kogutud empiirilisele materjalile ootasin võimu ja saavutusega seotud väärtustüüpide suurt osakaalu tulemustes. Loomulikult võis eeldada ka enesemääratlemise tüüpi kuuluvate väärtuste suuremat osatähtsust, kuid minu ootuste vastaselt ületasid enesemääratlemisega seotud väärtused saavutuse ja võimu tüübi enam kui kahekordselt. Esimesi rõhutati 87-l korral, teisi vastavalt 41-l ja 24-l korral. Enesemääratlusega seotud üksikväärtused olid konkurentsivõimelise kõige kõrgemini hinnatud, nendest kõige olulisemaks peeti loovust ja sõltumatust ning eneseaustust.

Siinkohal tuleb selgitada, et tulemustes võib esineda statistiline viga, kuna mõned tegelased ja autorid võisid kasutada mõisteid vabadus ja sõltumatus samas tähenduses. Näiteks kui autor üritas rõhutada sõltumatuse olulisust ning kasutas selle mõiste sünonüümina vabadust, mõeldes tegelikult sedasama, läksid need kirja kahe erineva kategooria alla. Samas ei saa seda

viga ka vältida, kuna analüüsi objektiks on siiski tekst ning tunnuste taga oleva tähendusega manipuleerimine vähendaks andmete usaldusväärsust.

Loovust hinnati olulisteks kogu elu kavandamisel – oma tee ja eesmärkide valikul, aga ka igapäeva probleemide lahendamisel või vaba aja sisustamisel. Näiteks halvustati nii mõneski loos noorte seal levivat kambakesi ostukeskustes istumist, ühtset riietumisstiili ja ka keelekasutust. Sõltumatuski on seotud elu ja eesmärkide seadmisega ning tähendab enamasti sõltumatust vanematest. Hinnatakse omaenese õigust otsustada ning sellega kaasnev kohustus ise ka vastutada ei kohuta noori. Sõltumatust ei seostata näiteks suurriikide või – korporatsioonide ideoloogia, tarbimise või grupis kehtivate normidega. Osalt katab küsimuse küll loovuse rõhutamine, mis välistab levivate standardite automaatse omaksvõtu, kuid sõltumatuse teistest aspektidest vaikimine võib tähendada, et nendes kategooriates lihtsalt ei mõelda ning näiteks brändisõltuvusprobleemistik pole noortemeedia teadvusesse jõudnud.

Eneseaustus on osalt seotud sõltumatusega – võimalusega kujundada ise arvamused ja teha otsused, mis lähtuvad eelkõige enda vajadustest ja soovidest. Veelgi olulisem on aga oma tõekspidamistele kindlaks jäämine ning alati n.ö südame hääle järgimine. Siin ei selgitata pikemalt, mis on „eneseks jäämise” alternatiivid ning mis on surve allikaks oma mina säilitamisel. Küll on aga selge, et igapäev on õigus survele vastu seista ning kohustus oma seisukohti kaitsta.

Enesemääratluse järel on teiseks oluliseks väärtustüübiks heasoovlikkus. Sellesse kuuluvatest üksikväärtustest hinnatakse kõige enam tõelist sõprust (15-1) ja vastutusvõimelisust (10-1 juhul). Sõpruskonna olulisust näitab ka turvalisuse tüübis asuva kokkukuuluvustunde rõhutamine. Sedagi rõhutatakse valimi 15 tekstis.

Sõpruskonna ja heade suhete olulisus on Ingleharti järgi märk post-moderniseerumisest. Samas on noorte puhul tegemist vanuserühmaga, kus sõbrad ja tutvusringkond on üks põhilisi identiteeti määravaid faktoreid, seega võib eeldada sõpruskonna kõrgemat väärtustamist. Noortemeedias seotakse sõbrad meelelahutusega – nendega koos olemine on üks lõõgastumise vorme – ning muid funktsioone, näiteks toetust, välja ei tooda. Tõeline sõprus tähendab traditsiooniliselt siiski enam kui lõbus äraolemine, kuid meediareaalsuses neid aspekte ei eksisteeri. Küsitavustele sõpruskonna väärtustamises viitab ka asjaolu, et millegi saavutamise nimel loobutakse kõige kergekäelisemalt just sõpradega koosolemise. See ei pruugi tähendada täielikku suhetest loobumist edu nimel, kuid viitab kehtivatele prioriteetidele.

Vastutusvõimelisus on osalt enesemääratluse vastaspool: ise oma otsuseid tehes tuleb ise nende eest ka vastutada, kuid lisaks sellele on oluline ka teiste eest vastutamine. Seda nii täiesti personaalsel tasandil (nt lähisuhetes) kui ka grupi eest otsuste tegemisel või liidrirollis olles. Viimase puhul rõhutatakse liidri vastutust kõigi grupiliikmete heaolu eest ning juhupositsioonil olija kohustust seda heaolu otsuste tegemisel arvestada.

Saavutuslikkus, mille puhul eeldasin kõrget hinnangut, asub meediareaalsuse väärtustüüpide pingereas enesemääratluse ja heasoovlikkuse järel kolmandal kohal. See väljendub eelkõige füüsilise või vaimse võimekuse hindamises. Esimese suurem osakaal on tingitud sportlaste suurest esindusest valimis. Nende puhul on hea sportlik vorm tulemuste saavutamise eelduseks ning füüsilist võimekust hinnatakse pigem vahendi kui lõppseisundina. Vaimne võimekus pole samuti ihaldatud lõppseisund vaid pigem vahend selle saavutamiseks. See ei tähenda otseselt haritust või teadmisi, vaid oskust õpitut praktikas rakendada erinevates elusituatsioonides kohanemiseks. Kohanemisoskuse hindamine võib viidata kogu elukeskkonna tajumisele ebastabiilsena, kuid käesolevas kontekstis on inimkonna-, ühiskonna- ja grupitasandid kõrvale jäänud. Kiireid muutusi oodatakse personaalsel tasandil, isikliku ruumi ja suhetega on seotud ka enamuse hirme ning globaalsete muutustega kohanemise pärast muret ei tunda.

Väljakutsele vastamise ja edukuse hindamine kuuluvad samuti saavutuslikkuse tüüpi. Kahest on nimetatakse sagedamini esimest. Õnnestumisest tähtsam on püüdlemine ning protsess ja pidev tegevus, olenemata nende tulemustest, on väärtustatud. Seega kõneldes edukultusest võiks seda mõtestada kui pürgimiskultust.

Neljandas, turvalisuse väärtustüübis on olulisim üksikväärtus kokkukuuluvustunne, järgneb tugev perekond. Esimene seisneb eelkõige sõprade või väikese rühma (nt kooliklassi, aga ka perekonna) ühises tegevuses, heas läbisaamises, toetuses. Kordagi ei mainita näiteks rahvuslikku gruppi kuulumist või identifitseerumist mõne subkultuuriga. Erandiks on lumelaua sõitjad, kes nimetavadki end lumelauduriteks ning räägivad „meist” pidades silmas sama ala harrastajaid.

Perekonna puhul peetakse samuti oluliseks toetust ja häid, avatud suhteid ning seda, et tegemist poleks kontrolliva või piirava agendiga. Perest rääkides viitavad tegelased oma vanematele, õdedele ja vendadele ning lähisugulastele. Oma tulevasest perest ja lastest ei räägita.

Oluliselt viies väärtustüüp on hedonism. Kuigi kokku on kategooriasse kuuluvaid tunnuseid nimetatud 36-l korral, on siia kuuluv lõbu (nimetatud 21-l juhul) üksikväärtuste lõikes kõige olulisem. Mõnusa elu ja naudingute väärtustamine on Ingleharti järgi postmoderniseerumise tunnus. Peaaegu sama oluline (nimetatud 20-l korral) on kuuendasse, stimulatsiooni väärtustüüpi kuuluv mitmekesine elu, mis on samuti märk postmodernsusest. Nauding ja mitmekesisus on omavahel seotud kuna viimane tähendabki, et töö kõrval peab olema ka hobisid, harrastusi, meelelahutust, mis ei laseks elul üksluiseks muutuda. Ka töö peaks olema rutiinivaba ning pakkuma pidevalt midagi uut. Lõbu on seotud ka sõprusega – lähedaste seltskonnas viibides peab saama nalja ning hea sõpruskonna põhifunktsioon on meelelahutus.

Sallivus on ainuke väärtus, mis seitsmendast, kõikehaaravuse tüübist selgelt esile kerkib. Ülejäänud väärtusi on võrdselt nimetatud keskmiselt kolmes neljas artiklis. Sallivust väljendab tolerantne suhtumine nii teistmoodi arvamustesse, kui ka nt rahvusgruppidesse. Arvestades tänaste noorte sotsialiseerimiskeskonda, milles kontaktid teiste kultuuridega muutuvad järjest sagedamaks nii meedia, reisimise, turismi kui rahvusvaheliste õppe- ja ühistegevusprogrammide kaudu, võib oodata sallivuse muutumist veelgi olulisemaks. Tolerantsus teiste kultuuride aga ka arvamuste suhtes näitab, et sotsiaalset keskkonda tunnetatakse stabiilsena ning eriarvamusi ei tajuta ohuna oma staatusele või kehtivale süsteemile, sest diskrimineerimine ilmneb just tajutud ohuolukordades (Realo 2005). Samasse väärtustüüpi kuuluvad ka keskkonnaga seotud väärtused, mida üheski tekstis mainitud pole. Asjaolu kinnitab ka meid ümbritseva looduskeskkonna tajumist stabiilse ja ammendamatu. Väärtustatud pole loodus ja selle otsene hoid ega säästlik tarbijakäitumine. Keskkonnasäästlikkus on Ingleharti järgi üks post-moderniseerumise tunnuseid, Eesti noortemeedias see praeguse seisuga ei esine.

Kaheksandal kohal olevad võimuga seotud üksikväärtuste puhul märgitud ka vastuhääli. Kõige sagedamini hinnati sellest tüübist kuulsust, ühiskondlikku tunnustust. Seda peeti oluliseks 14-l juhul. Samas väljendati kolmel juhul ka täielikku vastuseisu tunde väärtustamisele. Rikkust ja raha peeti oluliseks 11-s tekstis, esines ka kolm materiaalsete väärtuste hindamist taunivat mõtteavaldust. Otseselt materiaalsele väärtustele orienteeritud tekste oli vähe, kuid tuleb arvestada, et teatud staatustega kaasneb automaatselt ka majanduslik heaolu. Näiteks kui peategelane peab eduks kuulsust muusikuna, on selle sees automaatselt ka plaadimüügist saadav tulu, mida ta eraldi rõhutama ei peagi. Seega võib

oletada, et tegelikult on materiaalsed väärtused n.ö vaikumisi olulised, kuid noortemeedias neid sõnaliselt ei rõhutata.

Hea maine säilitamine ühiskonnas ei ole eagrupid oluline, kuna kõneldakse alles reputatsiooni saavutamisest. Mainitud kordadel peeti oluliseks hea nime säilitamist väiksemas seltskonnas, nt sõprade või töökaaslaste ringis.

Järgnevad väärtustüübid on hingelikus ja konformsus. Esimeses peeti kõige olulisemaks sisemist harmooniat (nimetatud 6-l juhul) ning see tähendas vaimset rahulolu ja tasakaalustatust. Teises hinnati kõrgelt viisakust, mis üksikväärtuste pingereas paikneb keskel ning kuigi väärtustüüp sai kokkuvõttes madala hinnangu, ei tohiks viisakust marginaalseks lugeda.

Traditsiooni väärtustüüp on huvitav, kuna sellesse kuuluvad väärtused said valdavalt ainult taunivaid hinnanguid. Väljendatud seisukohtadest selgus, et oma kohaga leppimine, vagadus, mõõdukus, traditsioonide austamine ega vähenõudlikkus ole olulised. Pigem on nende väärtuste austamine viga või takistus eneserealisatsioonini jõudmisel. Vanemate ja vanade inimeste tingimusteta austamise vastasust väljendas arusaamine, et ka nemad teevad vigu ning õiged otsused ei ole vanemate privileeg. Samuti, et inimene ei teeni austust lihtsalt eaga.

Üksikväärtuste lõikes on viis kõige olulisemat väärtust lõbu, loovus, mitmekesine elu, sõltumatus ja võimekus, seega on kõige tugevamalt esindatud enesemääratluse väärtusgrupp, kuna viimasesse kuuluvad nii loovus kui sõltumatus. Järgmised viis üksikväärtust: eneseaustus, naudingud, oma sihtide seadmine, tõeline sõprus ja kokkukuuluvustunne on esindatud suhteliselt võrdselt. Eneseaustust on nimetatud 16-l korral, teisi 15-l. Viis täiesti registreerimata jäänud väärtus on keskkonnasäästlikkus, riiklik julgeolek, puhtusearmastus, eemalolek ja vastastikused teened.

Edu olemusest ja eeldustest

Kõige enam näib edu tähendavat enesega rahulolu (14-l juhul). Peaaegu samavõrd olulise on olla teistest oma kutse- või harrastusala esindajatest parem või omal alal tuntud.

Tuleb tunnistada, et see analüüsi osa ei õigustanud ennast täielikult. Näiteks kategooriana määratletud rahuolu osutus peaaegu sama suhteliseks mõisteks kui edugi ning mingeid kokkuvõtteid teha oli raske. Empiirilised lähtekohad lubasid oletada, et materiaalseid väärtusi (raha, rikkus, kasum, vara, omamine) hinnatakse suhteliselt kõrgelt. Jõukust ja edu sünonüümidenä siiski ei kasutata (esines vaid kahel juhul). Üldse võib tekstide põhjal oletada,

et raha kuulub mingisse eraldi kategooriasse, mida võiks võrrelda õhuga. Õhku ka ei väärtustata, kuigi see on eluks vajalik, see tuleb meelde, kui konkreetselt küsida.

Edu eeldusi ei ole tavaliselt üks või kaks. Sageli tuuakse välja viis või enam asjaolu, millest asjade käik sõltub. Kõige enam mainitakse juhust ja varajases lapsepõlves alustamist. Järgnevad sihikindlus ja valmisolek vabast ajast loobumiseks ning harjutamine või treenimine, andekus või füüsilised eeldused ning sügav huvi tegevusala vastu. Veel peetakse oluliseks inimese oskusi ning tema tegelemist paljudel eri aladel, enne kui ühele peatuma jääda.

Kvantitatiivne uuring kinnitas, et edu olemuse selgitamiseks tuleb jätkata kvalitatiivsete meetoditega. Selle jaoks valitud artiklid on Stiinas ilmunud persoonilood Egle Uljasest, kelle eesmärgiks on võimalikult head tulemused spordis, ja Piret Järvisest, kes loeb eduks kuulsust muusikuna, kuid toob välja ka materiaalsete väärtuste olulisuse. Lisaks neile kuulub valimisse arvamislugu Versusest, mille autor Alar Ojastu hindab eelkõige materiaalseid väärtusi ning peab eduks majanduslikku kindlustatust. Valim pole väljaannete lõikes esinduslik, kuid Markerit tekstide osakaal oli koguvalimis üldse väiksem ning iseloomulikkude ainet leidus neis vähem.

Esimene artikkel (ilmunud Stiina 2004. aasta oktoobrinumbris) on Egle Uljasest, 19-aastasest Eesti rekordi omanikust kergejõustikus. Saavutuslikkuse hindamine on selles tekstis ilmselge. Edu tähendab suuremat võimekust ja maksimaalselt häid tulemusi, seda nii spordis kui muusikas, kuna Uljas õpib Eesti Muusikaakadeemias klaveri erialal.

Egle esinemist Ateena Olümpial ... on kommenteeritud kui Eesti sportlaste kõige edukamat esinemist neil mängudel.

... Vähemalt kümme, aga võibolla ka 20 järgmist aastat tuleb treenida tehnikat, et võiks üldse hakata soolokontserdi andmise peale mõtlema.

Lisaks võimekusele kuulub edu juurde ka eneseületamine. See on seotud oma võimete arendamisega ning järjest paremate tulemuste saavutamisega.

... uue Eesti rekordi püstitamine pole talle mingi eriline sündmus – see oli ennegi tema nimel. Tähtis on ennast ületada.

Sellest, et eneseületamise kõrval on tähtis ületada ka teisi, annab tunnistust oma tulemuste pidev võrdlemine teiste sportlaste ja muusikutega.

Ta teab oma positsiooni maailma tippudega võrreldes. ... Eestis oled tegija, Venemaal oleks sama tulemusena täiesti null (sportlike tulemuste kohta)

Maailmas on pianiste nii kohutavalt palju, mina olen alles täielik algaja.

Üllatavalt ei ole see „parim olemine” seotud kuulsusega. Tegelane ei oota meedialt positiivset tähelepanu oma saavutustele, pigem vastupidi. Ta on sellest küll teadlik, kuid peab seda pigem segavaks teguriks.

Kiitmine kui niisugune teeb Eglele aga tõsist muret. „Eestis kiidetakse liiga palju, ja siis imestatakse, miks Eesti sportlased nii hästi ei võistle, kui neilt oodatakse. Aga mida sa pingutad, kui kõik sind niigi kiidavad?”

Ka ei loe ta ... ajaleheväljalõikeid, kus Eesti avalikkus tema edule kaasa hõiskab. „Ma kuhjan need kokku, panen kuhugi nurka ega vaata enam.”

Edu eelduseks on füüsilised eeldused ja andekus. Lisaks sellele ka pidev sihikindel harjutamine ja varases lapsepõlves alustamine.

Tema sportliku võimekuse taga on tugev põid. ... Muusikas on Eglel tagataskust võtta täpne kuulmine.

Enne muusikakooli lõpetamist harjutas Egle kuni kümme tundi päevas – väikeste söögipausidega. Aga ega sellepärast trenni minemata jäänud.

Viieselt klaverimängu alustanud ja alles 12-aastaselt sporditrenni läinud tüdruk...

Sõna „alles” kasutamine viitab sellele, et selles vanuses on harjumatult hiline aeg oma tulevasele edule alust laduma hakata.

Millest edu nimel loobutakse? Nimetatud eelduste täitmiseks on aega vaja ning sellest ajapuudusest on tingitud ka loobumised. Loobuda tuleb meelelahutusest, osati ka lähisuhetest ning ka lõõgastusest. Sagedasti lisatakse nende juurde fraas „lihtsalt ei jätku aega” justkui oleks tegemist millegi täiesti ebavajaliku ja mõttetuga. Puhkus on takistuseks eesmärkide saavutamisel.

... käis klubides ja igasugu üritustel, milleks praegu ei jätku aega

... kuna sihid on silme ees, on Eglel mahalogeletud ajast lihtsalt kahju. Et kui võtabki pooleks tunniks pähe, et nüüd ei tee midagi, lihtsalt olen, hakkab südametunnistus kohe piinama

Eglel pole lihtsalt aega poistega kohvikus või kinos kudrutamas käia.

„Kudrutama” on emotsionaalselt laetud sõna. Otseselt tähendab see tetrede kevadist mängu, mis kõrvaltvaatajale ehk tõesti pisut mõttetu tundub. Slängisõnastiku andmetel kasutavad tüdrukud seda sõna emaliku õelusega öeldes armastuse kohta (http://www.eki.ee/cgi-bin/sl_dic/?75). Seega võib oletada, et „poistega kudrutamine” on ka käesolevas artiklis mõeldud pigem negatiivse varjundiga. Kriitilist suhtumist kinnitab ka arusaam, mille kohaselt lähisuhted takistavad eesmärkide saavutamist ning eneserealisatsioon läbi suhete on pigem võimatu. .

Ma imestan, et mõned hakkavad nii noorelt eraelu sättima. Minu meelest on noorus aeg, kus tuleb tegeleda enese arendamisega.”

Mõtlemapanev on tsitaat tulevikuplaanide kindlusest ja nende koostamise ajast.

Aga alles keskkoolis avastab inimene, mis on talle tegelikult õige asi. On täiesti vale, et pärast üheksandat klassi peab otsustama, mida tulevikus teha.

See kinnitab arusaama, mille kohaselt on asjalikel ja tublidel õpilastel peale keskkooli lõppu tulevikuplaanid selged ning elu n.ö otsustatud.

Teine huvitav tendents on püüdluste rõhutamine eesmärkide asemel. Rõhutatakse pidevaid tegevusi, treeninguid, harjutamist. Seda rõhutatakse ka puhttekstiliste võtetega, kasutades kordusi.

Pärast loenguid harjutab Egle akadeemias paar tundi klaverit. Siis läheb trenni. Siis harjutab veel kaks tundi klaverit ...

Istud tundide kaupa klaveri taga ja mängid heliredeleid. Lõpetad ja alustad jälle, lõpetad ja alustad.

Pidevalt peavad uuenema ka eesmärgid.

Ja kui see tehtud, on ta ise oma tulemusega rahul kõige rohkem viis minutit. ... järgmine eesmärk valmib peas juba enne, kui Egle võistlusvormi seljast võtab.

Hetkeks aega maha võtta pole mõeldav. See, nagu lõögastuminegi, on laiskuse märk.

Egle pole seda tüüpi, kes loorberitele puhkama jääks.

Loorberitel puhkamine on negatiivse alatooniga väljend, mida enamasti kasutatakse halvustavas tähenduses.

Kogu protsessi saadab „tippu jõudmise” metafoor. Olemas on „tipp”, edukad on juba seal ning ülejäänud, kes veel ei ole, peaksid sinna püüdlema.

Ta teab täpselt oma positsiooni maailma tippudega võrreldes

...on endale selgeks teinud, et pianistid jõuavad tippu 40-50 aastasel.

Teine kvalitatiivselt analüüsitud artikkel on persoonilugu pealkirjaga „Piret Järvis tähtede keskel”. Ilmus see jaanuarikuu Stiinas 2005. aastal. Lugu on pisut iseäralik, kuna on üles ehitatud tähestikupõhiselt. Igale tähele vastab mõni lühem või pikem teemalõik. Seega on pealkirja näol tegemist sõnamänguga – tähed nii alfabeedi kui staaride mõistes.

Selles artiklis seisneb edu eelkõige kuulsuses, fännide arvus, plaatide müüginumbrites.

Ons bändi edu Saksamaal tõesti nii suur? ... leidub kindlasti neidki, kes ei tea midagi meist ..., kes aga popmuusikaga kursis teab meid kindlasti ... Ninjade kaks viimast singlit on pääsenud saksa top10sse ... nende plaati on Saksamaal müüdnud 100 000 eksemplari ... Ninjade plaat oli plaadidetabelis kolmandal kohal

Muusikat teeb peategelane fännidele, eelkõige fännide arvule, mõeldes. Seegi annab tunnistust edu tõlgendamisest kuulsusena.

Ilma fännideta meid ju poleks. ... Kui keegi ei kuula, siis pole mõtet tegutseda.

Seda, et bändi edu ja peategelasegi jaoks edu tähendab, kinnitab järgnev tsitaat:

Uus aasta võiks Pireti meelest tulla parem ja edukam. Enamus tema unistusi on seotud Vanill Ninaga, et bänd ikka edukamaks muutuks.

Ühest küljes näib kuulsus olevat koorem, mida on raske taluda ning mis võib inimesi täielikult halvemuse poole muuta.

Piret ... pisut pelgab uudistavaid pilke, mis teda kõikjal saadavad.

Tuntus aga pole teda muutnud uhkeks või üleolevaks

... kuulsusest see aga ei päästnud

Huvitav valik on sõna „päästma” kasutamine. Näib, et kuulsus võib inimest tabada nagu õnnetus või haigus. Pääsemine tähendab halva vältimist. Seega olekski kuulsus justkui midagi halba või ebaseadlikku.

Edu eeldusteks on taas noorelt alustamine. Samas on oluline ka juhus või asjaolude kokkulangemine. Piret Järvisel jaoks oli see Vanill Nina osalemine Eurovisiooni Eesti eelvoorus.

Laulmisega on Piret aktiivsel tegelenud teisest klassist alates. ... Ta on pisikesest peale koorides laulnud.

Eurovisioon, kust kõik alguse sai. ... Ninja jäi lõpuks küll teiseks, aga kuulsusest see ei päästnud

Huvitav valik on sõna „päästma” kasutamine. Näib, et kuulsus ja edu võivad inimest tabada nagu õnnetus või haigus, mis pole ette ennustatavad. Seegi kinnitab juhuselise olulisuse edu eeldusena.

Artikkel sisaldab vihjet ka sellele, et kuulsuse saavutamine skandaalide või suure meediakära toel on halvem kui nt seesama Eurovisiooni kaudu tuntuks saamine. Tõenäoliselt peetakse siin silmas eraelulisi paljastusi, järjepidevat provokatiivset käitumist vms, mille abil saab inimesest n.ö meediastaar, sest peale Eurovisiooni Eesti eelvooru teist kohta oli Vanilla Ninja päris pikalt ajakirjanduse tähelepanu all.

Tüdruk on kaugele ja kõrgele jõudnud skandaalideta.

Kuulsuse saavutamine toimus lähisuhete arvelt. Teine asi, mis jäi tagaplaanile oli õpingud. Peategelane näeb oma tulevikku kindlana, ei muretse nt Eesti riigi stabiilsuse või globaalse terrorismiohu pärast.

Poiss-sõber on Piretil olemas. „Vahetevahel oleme ka lahku läinud, sest kauge maa tagant on suhet raske hoida.”

... pere, kelle järele Piret Saksamaal olles kogu aeg igatseb.

Piretil on pooleli meediaõpingud. Praegu on ta akadeemilise puhkusel ega kahetse seda. ... Kooli saan alati tagasi minna.

Eduga kaasneb materiaalne sõltumatus. Käesolev artikkel paistab silma konsumerismi erilise rõhutamise poolest. Mitmes kohas tuuakse välja riiete ostmise ja nende osta saamise olulisus. Seejuures on šoppamine midagi, mida kõik naised harrastavad.

Tänu Vanilla Ninjale olen ka majanduslikult iseseisev, ja see on üks ütlemata mõnus tunne. „Ma ei sallinud seda, et ei saanud osta just neid riideid, mida tahtsin.”

Osturetk on ettevõtmine, mida Piret üritab mitte liiga tihti harrastada, et rahakoti põhi päris paistma ei hakkaks. Samas ei saa ükski noor naine lõõgastavast lemmiktegevusest päris hoiduda.

„Siis raiskame korralikult.” ... Kuigi Pireti meelest on kapid riietest juba katki, leiab alati uusi rõivaid, mida kohe kindlasti vaja läheb.

Kuulsus Eesti tasemel ei ole kuulsus ning tõeline edukus eeldab tegutsemist maailmatasemel.

Ma ei tea, kas saan veel hiljem ka sellisel tasemel bändi teha.

Elu on näidanud, et Eestist ei pääse väge kergesti välja muusikat tegema.

Kolmas tekst on 21 aastase Alar Ojastu arvamyslugu pealkirjaga Julge pealehakkamine on pool võitu! Ilmunud on see 2005. aasta märtsikuu Versuses. Kogu tekst on kirjutatud lennukas ja paatoslikus stiilis ning näib kui osa eneseabi käsiraamatust. Siin mängib tõenäoliselt rolli autori taust – tegemist on Vain & Partnerid koolitusfirma töötajaga, kes osaleb ka Saavutama õppimise koolitust korraldavas meeskonnas. Saavutusalaane ilukõne võib seega olla autori põhitöö ning ei pruugi kajastada tema enda töökspidamisi. Versuse lugeja ei pruugi seda teada ning minu uuringu seisukohast ei ole see ka määrav, kuna uurin meedias ilmunud tekste lihtsalt tekstidena eristamata autori ja tegelaste seisukohti ning toomata välja nende võimalikke motiive. Autori tausta välja toomist pidasin oluliseks, kuna tekst on stiililiselt teistest väga erinev.

Edu tähendus selles artiklis ei ole esmapilgul selge. Ühest küljest räägib autor sellest, kui oluline on valida oma tee ning seada eesmärgid, mis ei piirduks stabiilse ja hea palgaga. Samas näib, et tema ise peab oluliseks just raha ning edu on seotud just materiaalse heaoluga. Edu defineeritakse selles artiklis suuresti läbi eituse. Autor kirjeldab, mis on tema jaoks ebaedu. Sellest selgub, et oluline on eneseteostus, -refleksioon ja viimase arvestamine uute eesmärkide seadmisel. Edu tähendab endast parima andmist. Samas seotakse see parima andmine materiaalsete väärtustega kui ka eelmine lause raha ebaolulisust kinnitanud on. Lisaks sellele näib, et see maksimaalne eneserealisatsioon ei saa toimuda n.ö kellast kellani töökohal.

Tegin vigu ja ajasin äri pankrotti. Mõni ütleks – ebaõnnestusid. Mina ütlen – saad ebaõnnestuda ainult siis kui ei anna endast parimat ega õpi oma vigadest. Jätka tööd ja õppimist ning mida varem sa palgaraha unustad, seda kergem on sul tulevikus. Kasuta oma aju, tööta tasuta ning peagi näitab mõistus sulle võimalusi hoopis suuremat raha teha.

... otsitakse (enamus otsib) vaid raha ja kindlust, mistõttu rohkem ei saagi. ... Kui sinu ainus plaan on kool lõpetada, astuda ülikooli ning saada turvaline töökoht ... siis mõtle korra hoolega järele. Uuri nende elusid, kes on tõeliselt edukad. Uuri, mis nad teisiti tegid. ...

Olen sõbraga noorim eestlane, kes Ettevõtlike Arendamise Sihtasutuselt saanud äriplaani katteks tagastamatu stardiabi 100 000 krooni. 18-aastasele on see suur raha!

Ka see tsitaat annab tunnistust edu seotusest rahaga. Samuti suurusjärgudest, milles autor arveldab. Usun, et tegelikult on 100 000 krooni suur raha ka suurele osale täiskasvanutest ning tsitaat kinnitab veelkord autori orienteeritust jõukusele.

Enda edu eeldusteks peab autor visadust ja tahtmist, teistele soovitab õppimist ning loovat mõtlemist oma eesmärkide seadmisel. Lisaks rõhutatakse ka eneseusku.

Minul oli unistus teha oma äri, mul polnud kogemust ega teadmisi – ma ei osanud isegi osatühingul ja aktsiaseltsil vahet teha! Kuid visadus viis sihile. Mõnikord on eduks vaid tahtmist vaja ... Usk enese võimekusse asju teoks teha saab kõige aluseks.

Hüüumärk kõneleb sellest, et ärialased baasteadmised on selles valdkonnas tegutsemise eelduseks ning autori edulugu on juba algusest peale erakordne.

Ka see artikkel toonitab vara tegutsema hakkamise ning tuleviku planeerimise olulisust.

Oled sa mõelnud, mida tulevikus teha tahad? Kui ei, siis on selleks viimane aeg.

Artikkel on kirjutatud läbivalt sina-vormi kasutades. „Sina” ehk siis lugeja vastandatakse „teistele” või „enamusele”. Enamus on ebaedukad ja seda omaenda tegevusetuse tõttu. Nad piirduvad liialt vähesega ning on lühinägelikud eesmärkide seadmisel. „Teiste” hulka kuulumine ning turvalise tee valimine tähendab juba ette kaotamist.

Sul on tõepoolest võimalik valida, kas teha oma elust tõeline meistriteos või saab sellest liinitoodang.

Kuigi autor ise on tüüpvalemi kool-ülikool-töökoht vastu, propageerib artikkel sellist mõtteviisi. Esiteks on autor ise läbi teinud sama ahela, minnes peale keskkooli ülikooli ning samal ajal oma äri alustades. Teiseks kirjeldab ta kõrghariduse omandamist ja siis n.ö palgatööle asumist kui „sinale” kehtivat sotsiaalset normi. „Sina” standardvalik oleks ülikool, kuid Ojastu kutsub lugejat üles seda standardit murdma. Juhul kui „sina” on kõrghariduse omandanud, siis ei tohiks ta piirduda stabiilse palga ja turvalise töökohaga. Autori käsitluses lugeja isegi ei kaalu siirdumist kutseõppeasutusse või keskkooli lõppedes aja maha võtmist

ning tavaelu praktilist katsetamist. Kõrgharidus on ka „teistel”, kuid „sinast” eristuvad nad selle poolest, et on piirdunud standardiga – turvalise töökohaga või ei ootagi enam.

Uuringute tulemused näitavad, et kõrgharidusega inimesed on oma eesmärkide ja väärtushinnangute osas vähem tööle ja materiaalsetele hüvedele orienteeritud (Niit 2002) ning enamasti palgatööst ei unistagi. Seega on artiklis teinegi vastuolu: autor kirjutab kõrgharidusele orienteeritud inimestele (ja inimestest), kelle soovid piirduvad turvalise töökohaga. Samas on enamus tudengkonnast teistele väärtustele suunatud ning võib oletada, et ka praeguse abituuriumi hinnangud studiumi jooksul muutuvad. Seega on artiklis kujutatud „sinaga” samastuv inimrühm suhteliselt väike, kuid autori käsitluses peaks nad enamuse moodustama. Samas on vastandus väga terav ning võib eeldada, et päris paljud end tekstist puudutatuna tunnevad.

Järeldused

Hüpoteesidest leidsid kinnitust majanduspoliitilise keskkonna stabiilsena tajumine ning nii post-modernsete kui modernsete väärtuste samaaegne hindamine. Edukus paikneb meedias esineval väärtusteskaalal küll kolmandal kohal, kuid ebatavaliselt kõrget hinnangut sellele ei anta. Edu on subjektiivne mõiste ning kindlat mudelit välja ei joonistu. Eneseteostusest ja heast elust kõneledes lähtutakse tõesti meeldivast ja huvitavast elust ning kõneldakse meeldivate asjadega tegelemisest ja rutiinivabadusest. Edu eelduste osas on kõrgharidusest olulisem varajases nooruses alustamine, juhused ning visadus ja tahe. See pidev tegevus on üldiseks normiks. Ning suundumine oma eesmärgi poole on olulisem kui selle tegelik saavutamine.

Meediaeeskujud tegutsevad valdavalt meelelahutusvaldkonnas. Põhitegelaseks on kahekümnendates eluaastates naine, kes tegutseb popmuusika alal. Tal on kõrgharidus või on see omandamisel, kuigi akadeemilisi teadmisi ta praegusel eluhetkel oluliseks ei pea. Igapäevaametitest on enamesindatud pedagoogid. Eeskujuks olevad õpetajad on noored, nägusad, sõbralikud ja hea huumorimeelega.

Shwartzi väärtustüüpidest on meediareaaluses selgelt kõige olulisem enesemääratlus, millest üksikväärtustena tõusevad esile loovus ja sõltumatus. Need on olulised tuleviku kavandamisel, aga ka igapäevaelu situatsioonides käitumisel. Nii on meediareaaluses edukas see, kes on oma otsustes sõltumatu ja kes otsuste tegemisele, aga ka probleemide lahendamisele läheneb loovalt. Teisel kohal on heasoovlikkuse väärtustüüp, milles hinnatakse tõelist sõprust ning kolmandal saavutuslikkus. Viimasesse tüüpi kuuluvate

üksikväärtuste lõikes pole edukus sugugi kõige olulisem, vaid asub võimekuse ja väljakutsetele vastamise järel kolmandal kohal. Järgneb turvalisuse väärtustüüp, milles olulisim üksiväärtus on kokkukuuluvustunne, seejärel hedonismi ja stimulatsiooni väärtustüübid, millest esimesse kuuluv lõbu on meedias esindatud üksikväärtusest kõige olulisem. Peaaegu sama kõrgelt väärtustatakse ka stimulatsioonitüüpi kuuluvat mitmekesist elu. Võimuga seotud väärtused asuvad pingerea lõpukolmandikus. Kõige madalamalt hinnatakse meediatekstides traditsioonilisi väärtusi ning neid nähakse pigem takistusena oma eesmärkideni jõudmisel

Edu eeldusteks on varane alustamine ning ebaõnnestumiste visa trotsimine. Samuti peetakse oluliseks juhust. Viimane seab küll kahtluse alla selle, et saavutuse nimel pidevalt pingutama peaks, kuid süvendab arusaama, mille kohaselt on igapäev võimalus eduks, kui on tahtmist ja pisut õnne. Üllatusena kõrgharidust edu eeldusena ei rõhutata, küll eeldatakse valitud tegevusvaldkonna tundmist. Saavutamine on planeeritud tegevus. Kuigi juhuseid ette ennustada ei saa, on kindel tulevikuplaan vajalik ning mida varem see paika saab, seda parem. Põhiline, millest edu nimel loobuda tuleb, on aeg. See omakorda mõjutab lähisuhteid ning lõõgastumisvõimalusi. Sageli jäävad tagaplaanile ka õpingud või on akadeemilisel tegevusel oma kindel koht tulevikuplaanis. Valdav on seisukoht, et studiumi saab lõpetada ka hiljem ning kõrgkool on õppeasutus, kuhu on võimalik alati astuda või tagasi pöörduda. Edu nimel tuleb loobuda ka kehtivatest standarditest ning võtta riske, mis kaasnevad igapäevaelu normide rikkumisega.

Meedias pakutud edumudeleid on mitmeid, nagu oodata võiski. Saavutuslikkus võib olla materiaalsete väärtustega üldse mitte seotud ning edu tähendada võimekuse parandamist enesele olulises valdkonnas. Oskust või võimekust võib hinnata kui vahendit mõne ihaldatud lõppseisundi, näiteks tuntuuse või sellega kaasneva materiaalse heaolu saavutamiseks. Edu täielikku samastamist rahaga meediareaalsuses ei kohta, pigem suhtutakse sellisesse primitiivsesse lähenemisse taunivalt. See võib seisneda hoopis eneseületamises või enesele kindlaks jäämises. Saavutuslikkusele orienteeritus väljendub püüdlemisprotsessi rõhutamises ning pidevas tegevuses oma eesmärkide suunas, mis võib omandada mõõtme, kus puhkust ja lõõgastumist hinnatakse koguni negatiivsena.

Meediapildile on iseloomulik ka see, et Eesti tingimustes tõelist edu võimalikuks ei peeta. Eesti taseme kuulsus, rikkus või head füüsilised võimed edu ei tähenda ning toimub pidev võrdlus ülejäänud maailmaga .

Kokkuvõte

Edu kui väärtuse konstrueerimine Eesti noortemeedias sisaldab kaht võrdset olulist poolt. Esiteks meediareaalsuses üldiselt kehtivaid väärtusi, edukust teiste sead. Teiseks pooleks on edu mõtestamine, mis suuresti lähtubki väärtushinnangute struktuurist.

Uuringu eesmärk on selgitada, millised on Eesti noortemeedias esindatud väärtused, keda seatakse eeskujudeks, mida eduna käsitletakse ning millised on viisid selle eduni jõudmiseks. Meetodiks on kvantitatiivne ja kvalitatiivne teksti analüüs. Valimisse kuulub 50 Stiinas, Markeris ja Versuses ilmunud teksti, kuna just need kolm moodustavad Eesti trükimeedia noortele (13-18 aastased) suunatud osa. Ajaliseks piiranguks on kuus viimast numbrit alates 2005. aasta märtsist. Kuna väljaannete ilmumissagedus on erinev, on perioodiks september 2004 – märts 2005.

Uuringu teoreetilised lähtekohad pärinevad Shalom Schwartzilt ja Ronald Inglehartilt. Esimese käsitluse käsitluses koonduvad üksikväärtused suuremateesse väärtustüüpidesse, mis omakorda jagunevad kaheks dimensiooniks. Neist tüüpidest on käesoleva uuringu jaoks olulisim saavutuslikkus, kuid selle asukoha määramiseks üldises väärtuste pingereas tuleb ka ülejäänud tüüpe uurida. Nii põhinebki uuringu kodeerimisjuhend suure osas Schwartzi üksikväärtuste nimistul ja vastaval väärtustüüpide struktuuril.

Ingleharti väärtuste muutuse käsitlus on alus varasemate empiiriliste uuringute tulemuste kasutamisel hüpoteeside püstitamiseks. Väärtuste muutused toimuvad vastavalt ühiskondlikele arengutele ning on ette ennustatavad. Industrialiseerumisega kaasneb modernistlike ja post-industrialiseerumisega post-modernistlike väärtuste kõrgem hindamine. Nii orienteerutakse võimult, jõukuselt ja tehnika arengult ümber keskkonnasäästlikkusele, tervisele, naudingule. Siirdeühiskonnas esineb mõlemasse dimensiooni kuuluvaid väärtusi, kuid põhiliseks on nii indiviidide kui ühiskonna suunatus saavutuslikkusele. Sotsiaalpoliitilise olukorra stabiliseerumine peaks kaasa tooma väärtuste post-moderniseerumise. Murrangud ilmnevad selle põlvkonna väärtusstruktuurides, kes on sotsialiseerunud selles uues, stabiliseerunud keskkonnas.

Empiirilisteks lähtekohtadeks on varasemad väärtusuuringud Eestis, Tuuli Toomere meediapõhine uuring edu tähendusest ning koolinoorte esseekonkursi „Olla või omada” kokkuvõtete analüüs. Nende põhjal joonistuvad välja tendentsid, mida uuringu hüpoteese püstitades järgida.

Uuringu tulemusi kokku võttes selgub, et meediareaalsuses esineb tõesti nii modernistlikke kui post-modernistlikke väärtusi. Edukus paikneb meedias esineval väärtusteskaalal kolmandal kohal ning oluliselt kõrgemalt hinnatakse enesemääratlusega seotud väärtusi.

Edu on subjektiivne mõiste, mida ainult materiaalsete väärtustega seostada ei saa. Pigem on eneseteostusest ja heast elust kõneledes olulised meeldivate asjadega tegelemine ja rutiinivabadus. Edu eeldusteks on varajases nooruses alustamine, juhus ning visadus. Pidev püüdlemine on üldiseks normiks ning see on soovitud lõppseisundist olulisemgi.

Meediaeeskujud tegutsevad meelelahutuslalal ning on lugejast maksimaalselt kümme aastat vanemad. Neil on samaaegselt käsil mitu eri asja ning ajanappuse tõttu kannatavad eelkõige lähisuhted ning loobutakse lõõgastuseks. Viimast korvab osalt see, et näiteks popmuusikud peavad laulmist eelkõige hobiks ning võimaluseks põhitööst puhata.

Meediareaalsuse kontekstis edust rääkides ilmneb ka ühiseid põhitunnused. Tõeline edu on võimalik ainult meeldival alal, mis on valitud enda tõekspidamisi arvestades. Ei haridus, võim ega materiaalsed väärtused ole primaarsed ning eeldatud edukultust meediareaalsuses ei eksisteeri. Vaikimisi on saavutusele orienteeritus tekstides siiski olemas, kuid see väljendub püüdlemisprotsessi rõhutamises. Edu defineeritakse isiklikul taseme, mudelisse ei mahu grupitasand, näiteks tulevase perekonna või ühiskondlik tasand, mis võiks seisneda näiteks vabatahtlikus tegevuses riigi heaks vms.

Summary

Current research „Construction of Success as a Value in Estonian Youth Media” focuses on two aspects of the matter. The first is the value structure that is mediated through journalism and the position of achievement in that structure. The other is the meaning of success in media reality which depends on the values of the interpreter.

The purpose of this research is to explain what are the values currently represented in Estonian youth media texts, which examples does media set, how is success interpreted and which are preconditions of achievement evident in those texts.

To establish these aspects, selected media texts are analysed with quantitative and qualitative methods. Research sample consists of 50 texts published in 6 issues of three Estonian teen magazines and newspaper over the period of 7 months since September 2004 to March 2005. The share of special youth journalism is marginal in Estonian media system – only three different labels but reading of each volume is quite respectable. Research is based on entire print media directed specially to youngsters at the age of 13 to 18.

Theoretical basis of the research come mainly from two social scientists – Shalom Schwartz and Ronald Inglehart. The quantitative part of the analysis is based on Schwartz’s concept of value types and single values they consist of and aims to establish the position of achievement in value structure of youth media. Inglehart’s understanding of the influence of social and political processes to value systems is applied on empirical material to make assumptions about values in current youth media. Empirical basis are different value surveys in Estonia dating back to the beginning of transition period in 1990s, a media based success research and analysis of pupil’s essays presented in a value conference „To Be or to Have?”. Although media texts reflect society in somewhat biased way they still draw from reality, so the same tendencies can be specified in both. That is why real life researches can be used as a basis for analysis of media reality.

Results indicate that both modernist and post-modernist values are evident in Estonian youth media. In general self-respect is most appreciated. Achievement related values are of third priority and of those abilities, not successfulness are considered most important. So media does not over appreciate success and thrive to achievement is often more important than the result itself. Success is defined subjectively and its meaning varies depending on personal values. It does not mean merely wealth or power. Being successful means doing what one likes, choosing own path, breaking stereotypes and routine. It is not dependent on age or education but chance, starting out at early age, persistency and giving up time on the account of relationships and entertainment.

Kasutatud kirjandus

Deacon, D (1999) Counting Contents. Reasearching Communications: A Practical Guide to Methods in Media and Cultural Analysis. Arnold, London, lk 114-131

Gerhards, J. (2005) Kulturelle Unterschiede in der Europäischen Union. Ein Vergleich zqichen Mitgliedsländern, Beitritts-kandidaten und der Türkei. (toim.) J.Gerhards & M. Hölscher. Verlag , lk 140-141

Heinla, E. (2004) Eluväärtused. Valikud ja võimalused. Argielu Eestis aastatel 1993-2003. (toim) L. Hansson. Tallinn: TPÜ Kirjastus, lk 11-24

Inglehart, R. (1997) Modernization and Postmodernization. Cultural and Political Change in 43 societies. Princeton, New Jersey: Princeton University Press

Kalmus, V, Vihalemm, T. (2004). Eesti siirdekultuuri väärtused. Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse *Mina. Maailm. Meedia* tulemustest. (toim.) V. Kalmus, M. Lauristin, P. Pruulmann-Vengerfeldt. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 31-43

Lauristin, M, Vihalemm,T. (1997) Changing Value Systems: Civilizational Shift and Local Differences. Return to the Western World:Cultural and Political Perspectives on Estonian Post-Communist Transition (toim) M. Lauristin, P. Vihalemm, K.E Rosengren, L. Weibull.Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 243-263

Lauristin, M. (1997) Contexts of Transition. Return to the Western World:Cultural and Political Perspectives on Estonian Post-Communist Transition (toim) M. Lauristin, P. Vihalemm, K.E Rosengren, L. Weibull.Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 25-40

McQuail, D. (2000) McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 64; 241-242

Niit, K-K. (2002) Eesti tudengite väärtused 1990. aastatel. Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis. Kultuuridevahelisi uurimusi 20. sajandi lõpust. (toim) A.Valk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 42-59

Realo, A (2005) Kultuuridevaheline kommunikatsioon. Käsikirjaline loengukonspekt kevadsemester 2005. Tartu Ülikool, Sotsiaalteaduskond.

Rämmer, A. (2005) Eestlased hindavad raha rohkem kui inimsuhteid. Postimees 30.03.2005

Salupere, R. (2004) Noorte väärtused ja edukus. Essee. Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakond

Sutrop, M. (2004) Meie ja teie. Järelmärkusi kooliõpilaste esseekonkursile „Olla või omada”. Olla või omada? Väärtuskonverentsi kogumik. (koostaja) E. Koppel Tallinn: Iloprint lk 54-63

Toomere, T (2002). Personaalse edu kujutamine Eesti ajakirjanduses. Trepist alla ja üles: Edukad ja ebaedukad postsotsialistlikus Eestis. (toim.) E. Saar. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, lk 15-37

Vihalemm, P. (2004) Empiiriliste uuringute areng Eestis 1965-2004. Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. (toim.) P. Vihalemm. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, lk 49-60

Vihalemm, T. (1997) Changing Discourses on Values in Estonia Return to the Western World: Cultural and Political Perspectives on Estonian Post-Communist Transition. (toim) M. Lauristin, P. Vihalemm, K.E Rosengren, L. Weibull. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 265-278

Vihalemm, T. (2003) Sidusus ja killustatus väärtuste peeglis. Eesti inimarengu aruanne 2003. (toim) R. Vetik. Tallinn: Tallinna Pedagoogika Ülikool. Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, lk 69-72

<http://www.kirjastus.ee/40280> viimati vaadatud 21. aprill 2005

<http://www.ambassador.ee/?node=108&lang=et> viimati vaadatud 21. aprill 2005

http://www.eki.ee/cgi-bin/sl_dic/?75 viimati vaadatud 9. mai 2005

Lisa 1

Kodeerimisjuhend

Üldtunnused

1. väljaanne
2. järjekorranumber
3. pealkiri
4. väljaande andmed – järjekorra number ja aasta või kuu ja aasta
5. loo tüüp
 - 5.1 persoonilugu – pikem lugu ühest tegelasest, mis sisaldab ajakirjaniku vaateid ja kommentaare. Personilugudes võib põhitegelane olla aktiivne – ise rääkida, kuid ei pruugi.
 - 5.2 intervjuu – küsimus-vastus tüüpi lugu, milles ajakirjaniku roll seisneb tema meelest sobivate tekstilõikude esitamises ilma kommentaarideta
 - 5.3 arvamislugu – ajakirjaniku tekst, milles aktiivseid tegelasi ei ole.
 - 5.4 vestlusring – intervjuu vormis üles ehitatud teemaarendus kahe või enama allikaga.

A Tegelased

1. Sugu – tähistatakse M – mees, N – naine
2. Vanus – tähistatakse numbriga, kui tegelase vanust pole märgitud või kui tegelasi on rohkem kui üks, märkin oletatava vanusevahemiku. Kui seda pole võimalik määrata, jääb see kategooria märkimata.
3. Tegevusala milles tegelane on edukas/väljapaistev, mille põhjal teda eeskujuna tuuakse.
 - 3.1 muusika
 - 3.2 näitlemine
 - 3.3 sport
 - 3.4 õpilane
 - 3.5 poliitika
 - 3.6 õpetaja
 - 3.7 ...

Kodeerimise käigus lisandub siia jooksvalt konkreetseid tegevusalasid. Juhul kui tegevusala pole eraldi välja toodud, jääb see kategooria märkimata.

4. Hobide ja põhitegevuse suhted – kas isik peab oma eelpoolnimetatud tegevusala pigem tööks või hobiks.
 - 4.1 tegevusvaldkond on pigem töö - noorte puhul pigem saab tööks
 - 4.2 tegevusvaldkond on pigem hobi/meelelahutus/elustiil
 - 4.3 tegevusvaldkond on mõlemat
5. Välimus, ilu– märkin, juhul kui tegelase välimust on kirjeldatud just ilu aspektist lähtuvalt.
6. Isiku omadused – märkin juhul, kui tegelast on eraldi iseloomustatud. Milliste iseloomuomadustega on tegelast kirjeldatud. Siia alla märkin ka sellised omadused nagu energilisuse ja sportlikkuse, kuigi neid otseselt inimese iseloomuga seostada ei saa.
 - 6.1 sõbralik
 - 6.2 lõbus
 - 6.3 edasipüüdlük
 - 6.4 sportlik
 - 6.5 aktiivne, energiline
 - 6.6 töökas
 - 6.7 julge
 - 6.8 usin
 - 6.9 vaikne

6.10 tagasihoidlik

7. kõrvaltegevused- märgin sõnalisel juhul, kui eelpoolnimetatud peamine tegevusala ei ole ainuke.

B. Väärtused – väärtuste kategooriatesse jagamisel lähtusin Schwartzi väärtustüüpidest ning nende alla kuuluvatest üksikväärtustest.

1. Võim

- 1.1 Sotsiaalne võim – võim ühiskonnas nt mingi institutsiooni läbi
- 1.2 Jõukus - raha, palk, tasu, tulu, kasum
- 1.3 Otsustamisõigus – õigus otsustada teistesse puutuva üle
- 1.4 Maine hoidmine – oma hea nime säilitamine
- 1.5 Sotsiaalne tunnustus – prominentsus, austusväärus, kuulsus

2. Saavutus

- 2.1 Edukus – mingil alal õnnestumine
- 2.2 Mõjukus – võime inimesi või tegevusi omatahtsi mõjutada
- 2.3 Võimekus – füüsiline või vaimne võimekus, intelligentsus.
- 2.4 Auahnus – ambitsioonikus, soov midagi saavutada
- 2.5 Väljakutsete vastu võtmine – raskuste edukas alistamine
- 2.6 Eneseteostus – millegagi, mis on enda jaoks oluline, hakkama saamine

3. Hedonism

- 3.1 Nauding – nauding nii tööst/hobist kui lihtsalt elu nautimine, lõõgastumine, meeldiv aja veetmine
- 3.2 Lõbu – on lõbus, saab nalja, hea meelelahutus

4. Stimulatsioon

- 4.1 Põnev elu – elu, mis pakub pinget ja ootamatusi
- 4.2 Mitmekesine elu – elu, mis pole üksluine, rutiini puudumine, paljude eri asjadega tegelemine

5. Enesemääratlemine

- 5.1 Vabadus – vabadus teha otsuseid piiranguteta (nt vanematest), aga ka nt riiklik iseseisvus
- 5.2 Loovus – ise midagi uut teha, erinevat välja mõelda, massist erineda
- 5.3 Sõltumatus – nii vaimne kui majanduslik sõltumatus, iseseisvus
- 5.4 Eneseaustus – oma arvamuse välja ütlemine, sellele kindlaks jäämine, julgus seista oma tõekspidamiste eest, julgus end vabalt väljendada
- 5.6 uudishimulikkus/teada tahtmine – soov õppida, uue teadmine otsimine,
- 5.7 Oma eesmärkide seadmine – ise oma tulevikuplaanide koostamine, eesmärkide omamine

6. Kõikehaaravus

- 6.1 Võrdsus – inimesed on võrdsed, samuti peaksid olema kõigil kõik võimalused
- 6.2 Rahu maailmas – sõdade, terrorismi jne taunimine
- 6.3 Ühtsus loodusega – enese looduse osana tunnetamine
- 6.4 Elutarkus – kogemusest tulenev teadmine
- 6.5 Kaunis maailm – ilu otsimine kõiges, ilu loomine
- 6.6 Sotsiaalne õiglus – ühiskonna lõhestumise taunimine
- 6.7 Sallivus – tolerantsus nii vaadete kui nt rassiliste või rahvuslike erinevuste suhtes
- 6.8 Keskkonna säästmine – roheline mõtteviis, oma tegevuse hindamine keskkonnakahjude aspektist

7. Heasoovlikkus

- 7.1 Lojaalsus – usaldus, truudus
- 7.2 Ausus – ausus nii enese kui teiste suhtes
- 7.3 Abivalmidus
- 7.4 Vastutusvõimelisus – oma tegevuse eest vastutamine, aga ka teistest hoolimine
- 7.5 Andestamine
- 7.6 Küps armastus
- 7.8 Tõeline sõprus
- 8. Traditsioon
 - 8.1 Traditsioonide austamine
 - 8.2 Mõõdukus
 - 8.3 Vähenõudlikkus
 - 8.4 Vagadus
 - 8.5 Leppimine oma kohaga elus
- 9. Konformus
 - 9.1 Viisakus
 - 9.2 Enesedistsipliin
 - 9.3 Austus oma vanemate ja vanade inimeste vastu
 - 9.4 Kuulekus
- 10. Turvalisus
 - 10.1 Sotsiaalne kord – seaduste ja ühiskonnas kehtivate sotsiaalsete normide rikkumise taunimine
 - 10.2 Rahvuslik julgeolek
 - 10.3 Vastastikused teened
 - 10.4 tugev perekond - perekonna toetus
 - 10.5 Puhtusearmastus
 - 10.6 Kokkukuuluvustunne – gruppi või sõbruskonda kuulumise väärtustamine
 - 10.7 Tervis – terviseteadlik käitumine, toitumine, liikumine, aga ka tervis üldiselt
- 11. Hingelisus
 - 11.1 Sisemine harmoonia
 - 11.2 Vaimuelu
 - 11.3 Elumõte
 - 11.4 Eemalolek
 - 11.5 Privaatsus

C. Edu eeldused

- 1. juhus – edu saavutamine sõltub juhusest, õigel ajal õiges kohas olemisest
- 2. töö/vaev – tuleb raskustest üle saada
 - 2.1 harjutamine/treenimine
 - 2.2 kogemuste saamine
- 3. haridus – tegevusvaldkonnas edu saavutamine eeldab haridust
- 4. tutvus – tarvis on õigeid inimesi tunda
- 5. sihikindlus/mitte alla andmine – visa töö, ebaõnnestumistest ei lasta end heidutada
- 6. oskused – nt keeleoskus, lauluoskus
- 7. anded/eeldused – viisi pidamine, pikkus, hea silmamõõt jne
- 8. huvi – ala vastu huvi tundmine, selle peensuste tundma õppimine
- 9. loobumised – edu eeldab teatud asjadest loobumist
 - 9.1 ajapuudus – pidev üldine ajapuudus, kogu aeg on kiire
 - 9.2 nõrgemad suhted sõprade/tuttavatega – pole aega sotsiaalset võrku arendada
 - 9.3 nõrgemad lähisuhted – kontakti kaotamine vanematega, distants armastatust
 - 9.4 loobumine meelelahutusest – ei saa pidutseda, lõõgastuda

- 9.5 loobumine koolist – tegevusala surub õpingud tagaplaanile
- 10. iseteadvus/tegemine - kõik sõltub endast. Ise tuleb asjad välja mõelda ja siis ellu viia.
- 11. varajane alustamine – noores eas alustamine
- 12. pidev tegevus, aktiivsus erinevatel aladel – erinevate huvialadega tegelemine, konkurssidel käimine, mitmekülgne hobitegevus
- 13. välimus – ilu, omapära
- 14. tegevus lihtsalt meeldib endale nii väga – edu eeldab, et inimene armastab seda, mida teeb
- 15. vanemate toetus
- 16. julgus

D Edu olemus

- 1. Olla parem – olla oma tegevusalal teistest parem
 - 1.1. Olla teistest omal alal parem – üldiselt midagi väga hästi teha
 - 1.2. Olla parim eestlane omal alal – olla Eesti tasemel väga hea
 - 1.3. Olla omal alal maailmas parim – olla maailmatasemel väga hea
- 2. Olla tuntud/kuulus
 - 2.1 populaarsus – kuulsus, tuntus üldiselt või nt oma lähiringkonnas või tegevusringkonnas
 - 2.2 tuntud Eesti tasemel
 - 2.3 tuntud maailmatasemel
- 3. Kutse- või hobitegevus
 - 3.1 õnnestumine – hakkama saamine, tulemuse saavutamine, vastutuse kandmine
 - 3.2 materiaalne kindlustatus – hea palk, tasu.
- 4. Olla esimene/ainuke - mingil alal esimesena või ainukesena tegutsev isik või midagi saavutanud isik.
- 5. Olla enesega rahul
- 6. Olla erinev/omamoodi – säilitada oma isikupära
- 7. Iseseisvalt hakkama saamine
- 8. Aidata teisi inimesi
- 9. muu

Tabel 1

Analüüsitud artiklid

Jrk.	Artikli pealkiri	Loo tüüp	Väljaanne	Number/kuu
nr	Artikli pealkiri	Loo tüüp	Väljaanne	Number/kuu
1	Helene ja Anne Elu peab olema põnev nagu filmis	Intervjuu	Stiina	märts.05
2	Kangelane kooliseinte vahelt	Persoon	Stiina	märts.05
3	DJ Critikal annab kuuma!	Intervjuu	Stiina	märts.05
4	Aivar Rehemaa: suusatama hakkasin igavusest	Intervjuu	Stiina	veebr.05
5	Alati rõõmus Anu Säärts	Intervjuu	Stiina	veebr.05
6	Kas valel on lühikesed jalad	Vestlusring	Stiina	veebr.05
7	Piret Järvis tähtede keskel	Persoon	Stiina	jaan.05
8	Seksist ja suhetest	Vestlusring	Stiina	jaan.05
9	Metallitüdrukute teistmoodi elu	Intervjuu	Stiina	jaan.05
10	Jaanika Terasmaa "Ma olen üsna mässumeelne tüüp"	Intervjuu	Stiina	dets.04
12	Dynamint - poppkuningannad Tartu rajoonist	Intervjuu	Stiina	dets.04
13	Ott Aardam	Persoonilugu	Stiina	nov.04
14	Moderntants teeb inetu ilusaks	Intervjuu	Stiina	nov.04
15	Turvanaise põnevad päevad	Persoonilugu	Stiina	nov.04
16	Marco laulab tunnetest ja armastusest	Intervjuu	Marker	16/2005
17	Suusatavad läbi Eesti muusikamaailma	Persoonilugu	Marker	16/2005
18	Mijau vallutab Eestimaad	Persoonilugu	Marker	16/2005
19	Dagmar Ilp - Half-pipe'i meister	Intervjuu	Marker	15/2005
20	JZ Belle - uus täht eesti muusikataevas	Persoonilugu	Marker	14/2004
21	Mait Patrail - imelaps	Persoonilugu	Marker	14/2004
22	Ratsutaja ei tohi karta kõrgust ega kiirust	Persoonilugu	Marker	14/2004
23	Blind saab 10 aastaseks	Persoonilugu	Marker	13/2004
24	Minister Maimets oli korralik õpilane	Intervjuu	Marker	13/2004
25	Jahimees Paavo	Persoonilugu	Versus	märts.05
26	Särasilmne kehaliseõpetaja	Intervjuu	Versus	märts.05
27	Ekstreemne Tartu punk-rokk tapab konkurente	Persoonilugu	Versus	märts.05
28	Elu punasese tsoonis	Intervjuu	Versus	märts.05
29	Julge pealehakkamine on pool võitu	Arvamuslugu	Versus	märts.05
30	Pigem lisatöö kui oma firma	Arvamuslugu	Versus	märts.05
31	Legendaarsed hiphopparid	Intervjuu	Versus	veebr.05
32	Kõrgklassi teenagerid - kui raha pole probleem	Arvamuslugu	Versus	veebr.05
33	Kastisüsteem koolis	Arvamuslugu	Versus	veebr.05
34	Viitsimatusest tulenev ükskõiksus	Arvamuslugu	Versus	dets.04
35	Lähme hängime Viru keskuses	Arvamuslugu	Versus	nov.04
36	Kiire kui tuul: õpetaja, kes teab, kuidas naistega käituda	Intervjuu	Versus	nov.04
37	Koolipingist sadulasse	Intervjuu	Versus	nov.04
38	Ütlemata jäänud asjad	Arvamuslugu	Versus	nov.04
40	Avameelsest pubekast populaarseks õpetajaks	Intervjuu	Versus	okt.04
41	Keemiaõpetaja on mu jumal, sõber saatan	Arvamuslugu	Versus	okt.04
42	Kenad noorpastorid püüavad pilke	Intervjuu	Versus	okt.04
43	Verine spordiala: "Ema kiljub esinemistel kõige kõvemini"	Persoonilugu	Versus	okt.04
44	Baltikumi parim tantsumeister	Persoonilugu	Versus	okt.04
45	Olümpiatäht Egle Uljas	Persoonilugu	Versus	sept.04
46	Salapärane White Label	Intervjuu	Versus	sept.04
47	Pöörased Tartu hääletajad Mällar ja Maali	Persoonilugu	Versus	sept.04
48	Eesti neiu käis Cannes'i filmipeol	Persoonilugu	Stiina	okt.04
49	Uljas Egle Uljas	Persoonilugu	Stiina	okt.04
50	Muusika on eluks vajalik	Vestlusring	Stiina	okt.04
51	Rolf Roosalu ehk Rolf juunior	Persoonilugu	Stiina	okt.04
52	Täiesti uus Ninja!	Persoonilugu	Stiina	okt.04

Tabel 2

Meediaeeskujud

3. Tegevusala/amet, mis on eeskujuna välja toodud	
muusika	13
sport	8
õpetaja	4
ajakirjanik	2
näitleja	1
poliitik	1
mood	1
tantsija	1
reality tv staar	1
pastor	1
turvatöötaja	1
Hobide ja põhitegevuse suhted	
tegevusvaldkond on pigem hobi/meelelahutus/elustiil	18
tegevusvaldkond on pigem töö - noorte puhul pigem saab	
tööks	13
tegevusvaldkond on mõlemat	3
4. välimus	9
5. isikuomadused	
aktiivne	8
sõbralik	6
lõbus	5
julge	4
edasipüüdlik	3
sportlikkus	3
töökus	1
usin	1
vaikne	1
tagasihoidlik	1
6. kõrvaltegevused	
üliõpilane	11
õpilane	7
töö	7

Tabel 3

Väärtustüüpide pingeriida

1.Enesemääratlemine	87	6.Stimulatsioon	30
5.2 Loovus	21	4.2 Mitmekesine elu	20
5.3 Sõltumatus	18	4.1 Põnev elu	10
5.4 Eneseaustus	17	7.Kõikehaaravus	26
5.5 Oma eesmärkide seadmine	15	6.7 Sallivus	10
5.1 Vabadus	12	6.4 Elutarkus	4
5.6 Uudishimulikkus	4	6.1 Võrdsus	3
2.Heasoovlikkus	49	6.5 Kaunis maailm	3
7.8 Tõeline sõprus	15	6.6 Sotsiaalne õiglus	3
7.4 Vastutusvõimelisuus	10	6.3 Ühtsus loodusega	2
7.1 Lojaalsus - usaldus	7	6.2 Rahu maailmas	1
7.6 Küps armastus	7	6.8 Keskkonna säästmine	
7.2 Ausus	4	8.Võim	24
7.3 Abivalmidus	3	1.5 Sotsiaalne tunnustus	12
7.5 Andestamine	3	1.2 Jõukus, raha	8
3. Saavutus	41	1.4 Maine hoidmine	4
2.3 Võimekus	17	1.3 Otsustamisõigus	0
2.5 Väljakutsetele vastamine	10	1.1 Sotsiaalne võim	-1
2.1 Edukus	6	9.Konformus	11
2.6 Eneseteostus	5	9.1 Viisakus	7
2.4 Auahnus	2	9.2 Enesedistsipliin	3
2.2 Mõjukus	1	9.4 Kuulekus	1
4.Turvalisus	40	9.3 Austus oma vanemate inimeste vastu	-1
10.6 Kokkukuuluvustunne	15	10.Hingelisus	14
10.4 Tugev perekond	11	11.1 Sisemine harmoonia	6
10.1 Sotsiaalne kord	8	11.2 Vaimuelu	3
10.7 Tervis	6	11.5 Privaatus	3
10.2 .Rahvuslik julgeolek		11.3 Elumõte	2
10.3 Vastastikused teened		11.4 Eemalolek	
10.5 Puhtusearmastus		11.Traditsioon	-6
5.Hedonism	36	8.3 Vähenõudlikkus	1
3.2 Lõbu	21	8.1 Traditsioonide austamine	-3
3.1 Nauding	15	8.2 Mõõdukus	-1
		8.4 Vagadus	-1
		8.5 Leppimine oma kohaga elus	-1

Väärtustüübid on nummerdatud vastavalt kohale pingereas, üksikväärtused vastavalt kodeerimisjuhendile.

Tabel 4

Üksikväärtuste pingerida	Nimetatud kordi
Lõbu	21
Loovus. Mitmekesine elu	20
Sõltumatus	18
Võimekus	17
Eneseaustus	16
Nauding. Oma eesmärkide seadmine. Tõeline sõprus. Kokkukuuluvustunne	15
Sotsiaalne tunnustus. Vabadus	12
Tugev perekond	11
Väljakutsetele vastamine. Põnev elu. Sallivus. Vastutusvõimelisus.	10
Jõukus, raha. Sotsiaalne kord	8
Lojaalsus - usaldus. Küps armastus. Viisakus	7
Edukus. Tervis. Sisemine harmoonia	6
Eneseteostus	5
Maine hoidmine. Uudishimulikkus. Elutarkus. Ausus	4
Privaatsus. Võrdus. Kaunis maailm. Sotsiaalne õiglus. Abivalmidus.	
Andestamine. Enesedistsipliin. Vaimuelu	3
Auahnus. Ühtsus loodusega. Elu mõte	2
Mõjukus. Rahu maailmas. Vähenõudlikkus. Kuulekus	1
Otsustamisõigus - otsustada teiste elu üle	0
Sotsiaalne võim. Mõõdukus. Vagadus. Leppimine oma kohaga elus. Austus vanemate ja vanade inimeste vastu	-1
Traditsioonide austamine	-3